

Olympiska spelen i det gamla Grekland. Populär framställning i anledning af V:e olympiaden i Stockholm 1912 / bildurval och text af H. Brising.

Contributors

Brising, Harald, 1881-1918.

Publication/Creation

Stockholm : A. Bonnier, [1912.]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/kkzwjdsd>

License and attribution

Conditions of use: it is possible this item is protected by copyright and/or related rights. You are free to use this item in any way that is permitted by the copyright and related rights legislation that applies to your use. For other uses you need to obtain permission from the rights-holder(s).

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

HELLENISK IDROTT

OLYMPISKA SPELEN

I DET GAMLA GREKLAND

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Pris 2

Edgar Cymat

JKJ-AA1 (2)

DRONT

22101572927

HELLENISK IDROTT

OLYMPISKA SPELEN

I DET GAMLA GREKLAND

POPULÄR FRAMSTÄLLNING I ANLEDNING AF

V:E OLYMPIADEN I STOCKHOLM 1912

MED 80 ILLUSTRATIONER

BILDURVAL OCH TEXT AF

HARALD BRISING

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright, Albert Bonnier 1912.

JKJ, AA1 (2)

368850

LITTERATUR.

Den som önskar närmare upplysning om grekernas idrott, granskad ur en modern sportsmans synpunkt, hänvisas till *E. Norman Gardiners* förträffliga arbete *Greek Athletic Sports and Festivals*, London 1910. Det grundläggande verket öfver Olympia är *Curtius & Adler*, Olympia, Ergebnisse der Ausgrabungen, Berlin 1892—1896. Den viktigaste antika källan är *Pausanias'* 5:e och 6:e bok. På dessa tre hufvudarbeten är föreliggande populära handbok i främsta rummet grundad. Men dessutom må nämnas: *Krause*, Gymnastik und Agonistik, Leipzig 1841, — ett mönster af lärdom; *Bötticher*, Olympia, das Fest und seine Stätte, Berlin 1886; *Laloux & Monceaux*, Restauration d'Olympie, Paris 1889; vidare lexikaliska artiklar hos *Baumeister*, *Daremberg-Saglio* och *Pauly-Wissowa*. Utförlig bibliografi hos E. N. Gardiner. Ett svenskt arbete: *J. Centerwall*, Olympia och de olympiska spelen, Stockholm 1903.

Illustrationerna äro dels efter fotografier, dels hämtade ur följande verk: *Gerhard*, Griechische Vasenbilder, Berlin, 1840—58 (fig. 1—9, 12, 13, 15, 40, 41, 46, 48, 65, 79, 80); *Roulez*, Choix de vases peints du Musée de Leyde, Gand 1854 (fig. 64); *Journal of Hellenic Studies* I, 1880 (fig. 63); *Curtius & Adler*, Olympia (fig. 20, 21, 23, 28, 31, 32, 33); *Conze*, Attische Grabreliefs, Berlin 1893—1900 (fig. 52); *Rayet*, Monuments de l'art antique, Paris 1884 (fig. 38, 45, 56, 59, 66, 70, 75, 76); *Homolle*, Fouilles de Delphes (fig. 35); *Laloux & Monceaux*, Restauration d'Olympie (fig. 22); *Skovgaard*, Apollon-Gavlgruppen fra Zevstemplet i Olympia, Kbhvn 1905 (fig. 29); *Arndt*, Glyptothèque Ny-Carlsberg, Pl. 24 (fig. 73); *Furtwängler*, Meisterwerke, Atlas, Taf. XXV (fig. 74); *Brunn-Bruckmann*, Denkmäler griech. u. röm. Skulptur (fig. 49 o. 58); *Collignon*, Sculpture grecque, (fig. 44); *Archäol. Zeitung* 1884 (fig. 16); *Gardiner*, Greek Athletic Sports (fig. 10, 11, 14); *Griechische Bildwerke*, Ed. Langewiesche, (fig. 36, 39, 51, 61, 62, 67, 78).

Af samme författare:

Quinten Matsys, Essai sur l'Origine de l'Italianisme dans l'art des Pays-Bas. Upsal & Harlem 1909.

Arktos. Svensk tidskrift för konst. Utgifvare Harald Brising. Stockholm 1909.

Klassiska Bilder. Inledning till den grekiska konsten. Stockholm 1910.

Antik Konst i Nationalmuseum. Urval och beskrifning. Stockholm 1911.

1. Tre ryttare. Svartfigurig arkaisk hydria.

OLYMPISKA SPELEN I DET GAMLA GREKLAND.

Grekerna firade många fester vid hvilka täflingar i idrott förekommo, men de berömdaste af alla voro de fyra stora så kallade heliga spelen, nämligen de olympiska, pythiska, isthmiska och nemeiska. Äldst af dessa äro de olympiska, hvilkas begynnelse kan sättas till omkring år 885 f. Kr., då de enligt Pausanias reorganiserades af Iphitos, konung i Elis, Kleosthenes, konung i Pisa, och Lykurgos i Sparta. Den olympiska tidräkningen, grundad på det s. k. olympiska registret öfver segrare i spelen, daterar sig dock först från år 776 f. Kr. De andra heliga spelen instiftades alla i början af det 6:e århundradet f. Kr., då den grekiska kulturen började att centralisera sig.

De pythiska spelen afhöllos i Delphi hvar 4:e år och sägas ha blifvit instiftade för att fira Apollons seger öfver draken Python. Programmets tyngdpunkt låg i de musikaliska täflingarna, hvilka kulminerade i den gamla hymnen till Apollon, sjungen till lyran. Därefter i betydelse kommo hästtäflingarna, till hvilka furstar och ädlingar från hela den grekiska världen sände hästar och vagnar. Så vann här konung Hieron af Syrakusa år 474 f. Kr. en seger i kappkörning som blifvit odödliggjord genom Pindaros' första pythiska sång, den som börjar sålunda:

Gyllene cittra, gudaklenod, dig som Apollon delar
med mörklockiga muser, hell! Till dina toner lyssnar
kör, som drager i festsal in,
sångarn bidar ditt tecken, när
strängen knäpps och festens fröjd begynner.

Ett annat minnesmärke af dessa kappkörningar hafva vi i den s. k. körsvennen från Delphi, en bronsstaty som kommit i dagen vid de franska utgräfningarna.

Fig. 45

Hvad de isthmiska och nemeiska spelen angår, så voro de förra mycket lifligt besökta på grund af festplatsens fördelaktiga läge vid Korinthiska näset, som var lätt tillgängligt för alla grekiska stammar. Plinius uppgifver att vid Isthmus såväl som i Delphi skall vid en viss tid ha på programmet förekommit en täflan i målning; sannolikt har också det närbelägna hafvet gifvit anledning till afhållandet af en regatta. Dessa spel höllos i det andra och fjärde året af hvarje olympiad, på sommaren, medan de nemeiska spelen, som likaledes firades hvartannat år, ägde rum på våren. Man känner föga om uppkomsten af spelen i Nemea, men de synas ha haft sitt ursprung i någon grafkult, ty ämbetsmännen i spelen, hvilka liksom i Olympia hade titel af Hellanodiker, buro mörka sorgdräkter. Priset för segern var i alla de heliga spelen endast en enkel krans af oliv eller något annat slag af löf.

2. Kappkörning. Svartfigurig arkaisk hydria.

Utom dessa stora panhelleniska fester afhöllas emellertid många mindre, vid hvilka prisen ofta utgjordes af värdeföremål, såsom trefötter eller skålar af brons och silfver. Vissa orter hade också sina traditionella priser, såsom en sköld i Argos, en mantel i Pellene, eller vaser med olivolja i Athen. Mest betydande af dessa fester voro de panatheneiska spelen. De instiftades år 566 f. Kr., antagligen af Solon och Peisistratos, ehuru legenden ville leda dem upp till den athenska nationalhjälten Thesevs. De firades i tredje året af hvarje olympiad, i månaden Hekatombaion (slutet af juli), men utom dessa s. k. Stora Panatheneer funnos andra s. k. Små Panatheneer som firades årligen. Kulmen på det hela var det stora panatheneiska festtåget, som vi se afbildadt på Parthenonfrisen, en högtidlig procession, hvars mål var Athenatemplet på Akropolis, där en peplos öfverlämnades till gudinnan Athena. Programmet omfattade, utom de vanliga olympiska täflingarna, äfven sång och musik, recitationer, pyrrhiska danser, kapplöpning med facklor, en regatta m. m., ja, det fanns till och med ett skönhetspris. Prisen utgjordes af vaser med olivolja, af hvilka somliga voro prydda med figurliga målningar, vanligen gudinnan Athena mellan två pelare, jämte inskriften: »Ett af prisen från Athen». Många af dessa, ofta mycket vackra vaser ha i våra dagar återfunnits.

Ingen af dessa fester kunde dock jämföras i betydelse med spelen i Olympia. Enligt eleernas gamla skrifter, säger Pausanias, skulle de ha instiftats af den Idaiske Herakles, en »kuret» (= ung man) från Kreta, ej att förväxla med den liknämnde Zevssonen Herakles. Men Pindaros och Bakchylides sätta spelen i förbindelse såväl med denne senare Herakles som med Pelops och hans graf; om detta är riktigt så skulle de som flera andra dylika fester stå i samband med grafkulten och de ceremonier hvarmed man hedrade en afliden hjälte. Denne Pelops, Tantalos' son, var en lydiere som kommit till Argos. Då han fick höra ryktet om att konung Oinamåos i Pisa, nära Olympia, hade lofvat sin dotter åt den som kunde besegra honom i kappkörning, begaf han sig dit för att pröfva sin lycka. Oinamåos hade blifvit spådd att han skulle blifva dödad af sin måg, därför hade han i förlitan på sina snabba hästar uppställt detta villkor för sin dotters friare, och när de icke kunde fylla det, genomborrade han dem med sin lans. Men Pelops bestack Oinamåos' körsven Myrtilos, som lossade sprintarna på sin herres vagn. Då Oinamåos sålunda blef besegrad, störtade han död från vagnen.

Denna myt innehåller väl endast föga historisk sanning, men den är af intresse särskildt därför att den bildar ämnet för det olympiska Zevstemplets gafvelgrupper. Möjligt är dock att Pelops varit någon pre-dorisk hjälte, som blifvit dyrkad efter sin död och vid hvars graf offer och täflingar anställdes. Olympia var vid denna tid en helig lund med några få altaren, däribland ett åt Zevs, och hit kommo de kringboende för att offra och rådfråga oraklet. Den ofvannämnde Iphitos upphöjde spelen till en officiell institution och förordnade om en gudsfred under den tid de pågingo. Men då Iphitos icke nämnes allena som stiftare, så är det antagligt att eleerna i början fingo

3. Kappkörning. Två kvadrigor vid målstolpen. Svartfigurig hydria.

delar uppsikten öfver spelen med pisaterna och spartanerna. De senare drogo sig emellertid så småningom tillbaka, och de förra blefvo helt och hållet undanträngda af eleerna, som kort efter perserkrigen intogo och förstörde Pisa, hvarigenom de för framtiden blefvo allena herrar öfver olympiska spelen.

Den exekutiva myndigheten utöfvades af tvenne ämbetsmän, kallade Hellanodiker, som under festen buro purpurfärgade dräkter och lagerkransar på hufvudet. De sammanträdde redan tio månader före spelens begynnelse för att bereda sig till sina plikter och mottaga anmälningar från täflande, hvilka skulle vara inlämnade före ett visst datum. I senare tid måste de täflande äfven infinna sig i Elis trettio dagar före spelens begynnelse för att undergå den slutliga träningen, som var känd för sin stränghet. Några dagar före festen tågade hellanodiker och täflande i procession till källan Piera vid gränsen mellan Elis och Olympia, hvarest man offrade ett svin och företog reningsceremonier. Själfva spelen försiggingo vid andra eller tredje fullmånen efter sommarsolståndet, i månaderna Apollonios eller Parthenios, och räckte i fem dagar. De förkunnades för världen några veckor i förväg genom särskilda sändebud, spondoforer (σπονδοφόροι), bärande häroldsstafrar och olivkransar. Dessa hade i uppdrag att inbjuda de grekiska staterna och utropa allmän gudsfred under spelens firande, och ingen hade under denna tid rätt att bära vapen inom det heliga området. Tillträdet till täflingarna var öppet för hvarje fri hellenisk medborgare som inte hade ådragit sig blodskuld, begått någon gudlöshet eller förbrutit sig mot gudsfreden; barbarer och slafvar hade ingen rätt att täfla men kunde få vara närvarande under spelen. Kvinnor voro vid dödsstraff uteslutna, med undantag af Demeters prästinna, som intog en hedersplats. En enda gång hände det att en kvinna, Ferenike, förklädd till man infann sig för att få se sin egen son bland de täflande. Hon røjde sig dock i glädjen öfver sonens seger, men hellanodikerna frikände henne därför att hon var en moder, som själf härstammade från en släkt af atleter. För öfrigt förekom i Elis liksom i Sparta täflingar för flickor, men tidpunkten därför synes i allmänhet icke ha sammanfallit med de stora spelen. De segrande hade rätt att uppställa sin staty i Heratemplet. Ett minne häraf ha vi i den s. k. Vatikanska kappspringerskan, en kopia af ett bronsoriginal från början af 5:e århundradet, föreställande en ung flicka i ögonblicket före starten. Hon är klädd i en tunn kiton, med högra axeln bar.

Fig. 37

Alla slag af människor samlades till spelen i Olympia, åkande och gående på den heliga vägen eller seglande och roende på Alpheios, som vid denna tid ännu var farbar ända från hafvet. De officiella ambassaderna eller teorierna (θεωρίαι) sökte att öfverglänsa hvarandra. Furstar från Mindre Asien och Sicilien sände praktfulla hästar och vagnar till att delta i kappkörningarna. Sångare, rhapsoder och filosofer funno där en talrik publik, här skall också Herodotos ha uppläst en del af sin grekiska historia. För alla dessa människor funnos blott få bostäder tillgängliga, endast de förnäma fingo åtnjuta den eliska statens gästfrihet, de flesta fingo nöja sig med att sofva i tält eller på bara marken, hvilket icke är någon strapats att tala om under den

4. Skepp i en festlig naumachi. Kelebe i Rom.

grekiska sommaren. På kvällen genljöd luften af sång och musik eller af segrarnes festliga upptåg — säkert sof man icke mycket i dessa dagar. Pindaros' och Bakkhylides' hymner blandade sig med visan för dagen eller Arkhilokhos' gamla triumfsång. De rika anordnade festbanketter. Då Alkibiades hade segrat i kappkörning, bjöd han hela församlingen på ett gästabud, hvars make ingen hade skådat, och lånade för detta ändamål den athenska ambassadens dyrbara kärl och tallrikar, men försummade att lämna igen dem följande dag, så att sändebuden till sin stora förtrytelse fingo gå tomhändta i processionen till Zevsaltaret. Empedokles från Etna, som var pythagoré och vegetarian, lät göra en oxe af kostbara örter som delades ut till allmänheten.

Ordningen upprätthölls af ett slags polis (*ἀλύναι*) beväpnad med käppar. Högsta instans i alla frågor var det olympiska rådet, bestående af borgare i Elis, som till och med kunde ådöma hellanodikerna böter men ingenting ändra i deras beslut. Det största ansvaret och arbetet föll emellertid på hellanodikerna. Därför ökade man med tiden deras antal från två till nio, men bestämde det slutligen efter att ha pröfvat olika möjligheter, till tio. De indelades i tre grupper, af hvilka en hade att öfvervaka kappkörningen, en pentathlon och en de öfriga täflingarna. De för hvarje täflan gällande reglerna, hvilka voro synnerligen invecklade, förvarades uppskrifna af de så kallade Lagarnas väktare (Nomophylakes). Hellanodikerna handhade sitt ämbete med den yttersta rättrådighet, dock berättas det från en senare tid att Nero genom att muta dem med 250,000 drachmer lyckades förskaffa sig segern i kappkörning, trots att han föll af vagnen. De som försökte med fusk och bedrägeri i spelen straffades med böter, för hvilka sedan uppsattes bronsstatyer af Zevs, s. k. Zanes, vid ingången till Stadion, och det berättas att en boxare från Thessalien, som i den 98 Olympiaden (388 f. Kr.), mutade sina medtäflare, fick sätta upp icke mindre än sex sådana bronsstatyer. Där anbragtes också en inskrift: »icke med penningar, utan med fotens snabbhet och kroppens styrka måste man vinna pris i Olympia».

Festplatsen i Olympia är oss numera väl bekant sedan de tyska utgräfningarna åren 1875—1881. Dock få vi icke tänka oss att den alltid har sett ut så som kartan Fig. 19 utvisar, ty på denna äro upptagna äfven sådana byggnader som först uppstått i hellenistisk eller romersk tid. För att få veta hur platsen tog sig ut under spelens blomstringstid i det 5:e århundradet f. Kr. hafva vi att noga skilja på olika byggnadsperioder.

Det äldsta templet i Olympia är Heratemplet. Det byggdes antagligen i det åttonde årh. f. Kr. och utgjorde jämte Pelops' graf och altaret åt Zevs det tidigaste kultstället på orten. Så småningom funno äfven en del grekiska stater förmånligt att här upprätta s. k. skattkamrar, vidare byggdes ett tempel, Heroon, åt någon heros eller halfgud. Och slutligen omgafs festplatsen, Altis, med en inhägnad. Detta var allt af byggnadsverk som förekom i Olympia före perserkrigen, och af dessa är utan tvifvel Heratemplet det märkligaste. Beläget vid sluttningen af Kronoshöjden synes Heraion ursprungligen varit uppfördt blott till hälften af sten, med träpelare och lertak, ehuru pelarna under årens lopp så småningom utbyttes mot stenkolonner. Leran, som också användts till byggnadsmaterial, kom senare att utgöra räddningen för Praxiteles' Hermes,

5. Vapenlopp med trefötter som priser. Svartfigurig amfora. München.

hvilken uppställdes här och vid templets slutliga instörtande konserverades i ett lager af uppblött lera. För öfrigt förvarades här klenoder som den s. k. Kypseloskistan, af cederträ, med guld- och elfenbensinläggningar, ett flertal gudabilder, en diskosskifva, förskrifvande sig från Iphitos, med en inskrift om de olympiska spelens instiftande; enligt några stod här också originalet i guld till statyn af »Törnutdragaren». Senare kom härtill ett bord, på hvilket man lade segrarnes olivkransar före utdelningen, det var arbetadt i guld och elfenben af Kolotes, en lärjunge till Fidias (tidigare hade man för detta ändamål använt en trefot).

Midt under perserkrigen inföll den 75 Olympiaden, och grekerna aktade icke för rof att trots kriget fira den på öfligt sätt. Herodotos berättar att Xerxes erhöll kunskap därom genom arkadiska flyktingar, och då han frågade hvarom grekerna täflade, fick han till svar: blott om en olivkrans. Då trodde han sig ha föga motstånd att vänta af ett så lättsinnigt folk, men Tigranes, en persisk storman, yttrade då till fältherren Mardonius: Ve, Mardonius, mot hvilka män har du fört oss, som icke täfla om skatter, men blott om mannadygd (arete). En annan gång, när spelen firades, kunde man se tillbaka på slaget vid Salamis, och när Themistokles infann sig i Stadion, reste sig hela publiken och hyllade honom med en sådan applåd att alla för ögonblicket glömde de täflande.

Efter perserkrigen infaller Olympias glansperiod. Den öfverståndna faran hade visat grekerna betydelsen af den kroppsliga träningen, helt säkert hade de att för segern tacka sin fysiska öfverlägsenhet öfver de förvekligade perserna. Kom härtill den nyfunna enighet som striden hade frambragt och den feststämning som segern medfört, så var det en naturlig följd att de pan-helleniska spelen skulle firas med större ifver än någonsin. I loppet af det 5:e århundradet uppfördes också Olympias förnämsta byggnader. Nu reser sig det väldiga Zevstemplet, ett verk af den eliske arkitekten Libon, och inuti smyckadt med Fidias' kolossalstaty af Zevs, i guld och elfenben. Det var en dorisk peripteros med 6 kolonner på kortsidan och 13 på långsidan, hvarje kolonn var 10,43 meter hög och hade en genomskärning af 2,24 meter. Templet var rikt måladt, mest i rött och blått. Kolonnerna voro öfverdragna med marmorstuck, skulpturerna på gaflar och metoper stodo mot en blå eller röd bakgrund. På gaflarnas krön stodo väldiga trefotade kittlar af brons. På den östra gafveln höjde sig en obevingad segergudinna af guld som spartanerna skänkte efter Tanagras eröfring från athenarna år 456. Sannolikt fanns också något liknande krön på den västra gafveln.

Af gafvelgrupperna framställer, som ofvan nämnts, den ena kappkörningen mellan Pelops och Oinomaos, man ser där också den väntande dottern Hippodameia, hvilken striden gäller, och den förrädiske körsvennen Myrtilos; i midten står Zevs. Den andra skildrar kampen mellan lapither och kentaurer vid Peirithoos' bröllop; den vilda striden bevittnas af Apollon. Anordningen af de olika figurerna är en konstarkeologernas

6. Vapenlopp. Arkaisk vasmålning.

Fig. 31 tvistefråga och här är icke platsen att ingå på en närmare utredning. Den vackraste figuren är måhända Apollon, hvilkens hufvud hör till det bästa som den grekiska konsten skapat. Metoperna, som voro tolf, voro också prydda med skulpturer skildrande Zevssoonen Herakles' tolf storverk. Heraklesmyten stod ju i nära samband med Olympias tidigare historia.

Inne i det allra heligaste, i templets cella, satt Fidias' Zevs på sin tron, så schön att skåda, »att den olyckligaste människa glömde sina sorger vid hans åsyn». Vi känna dess värre föga om hur han i verkligheten sett ut, ty de eliska mynt med afbildningar af stoden, som äro vår enda säkra kunskapskälla, äro alltför små för att ge en föreställning om ett konstverk som var 13 meter högt. Zevs själf skall ha gifvit till känna sitt välbehag öfver bilden för Fidias genom att slunga ned sin blix, och då flera århundraden senare en vanvettig romersk kejsare, Caracalla, ville borttaga statyns hufvud för att i stället ditsätta sitt eget, hindrades han därifrån genom ett järtecken som in jagade honom skräck. Icke dess mindre skall kejsar Theodosius låtit föra bilden till Konstantinopel, där den gått sin undergång till mötes — det var samtidigt som han förbjöd de olympiska spelens fortsättning, sedan de sista gången firats år 393 e. Kr. Med denna händelse afslutas Olympias mer än tusenåriga historia.

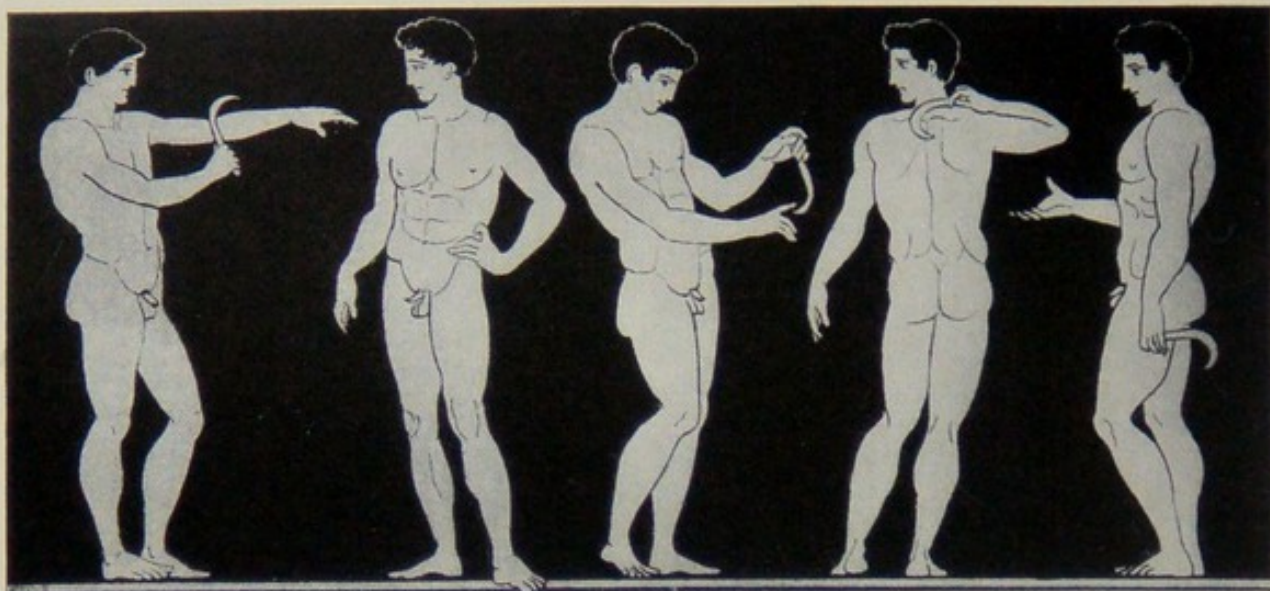
Bland de byggnader som uppfördes under det 5:e århundradet är också Bulevterion eller rådhuset, som hade en öppen fyrkantig gård med en staty af den edsbevarande Zevs Horkios, inför hvilken de täflande aflade ed att de uppfyllt alla förpliktelser som spelreglerna älade dem innan de fingo deltaga i täflingarna. Här voro också ämbetslokaler för Elis' höga råd. Under samma märkliga sekel byggde äfven flera stater sina skattkammare i Olympia, så t. ex. Sikyon och Syrakusa. Från samma tid är likaså ursprungligen en byggnad som man kallat Fidias' atelier, därför att dess dimensioner öfverensstämde med Zevstemplets cella, den är emellertid i sitt nuvarande skick omändrad till byzantinsk kyrka. Det var vid denna tid hufvudsakligen administrations- och nyttighetsbyggnader, förutom templet, som uppfördes, däremot tyckas alla täflingar och öfningar ha försiggått i det fria, under särdeles enkla anordningar. Ännu var Stadion blott en jämn plan vid slutningen af Kronoshöjden, där åskådarna fingo taga plats hvar de kunde, då det icke fanns några murade stenbänkar. Äfven den plats där hästtäflingarna försiggingo, Hippodromen, saknade särskilda anordningar för publiken, men om de funnits skulle intet nu varit kvar däraf, ty hela hippodromen har blifvit bortsköljd af Alfeios' vatten. Olympias stadion var enklare än något annat i Grekland, men till gengäld var det något större än de andra, ty medan banan på ett

7. Vapenlopp. Arkaisk vasmålning.

vanligt grekiskt stadion mätte c:a 180 meter (måttene variera på olika ställen), så var ett olympiskt stadion = 192,27 meter, och då hvarje stadion räknade 600 fot, så var en olympisk fot = 0,3205 meter. Ursprungligen var Stadion fyrkantigt, och så var det ännu i Olympia, medan annorstädes vanligen den ena ändan är afrundad. Först begränsades banan genom en stentröskel som bildade en rektangel, c:a 212 m. lång och 29 m. bred, men något bredare i midten än mot ändarna. Omkring en meter utanför löpte en stenränna, som försåg täflande och åskådare med dricksvatten. Sittplatser funnos endast för några få honoratiores, de öfriga fingo taga plats på slutningen af Kronion, eller på slätten nedanför trotsa den grekiska sommarsolen. Senare, antagligen i slutet af 4:e århundradet, byggdes en jordvall som kunde rymma c:a 40,000 åskådare, i sin helhet torde Olympias stadion ha kunnat gifva plats åt c:a 70.000 personer. I ena ändan af stadiet, sannolikt den östra, var målet, och där sutto Hellanodikerna, medan midt emot dem satt Demeters prästinna, den enda kvinna som fick vara närvarande vid täflingarna. Startplatsen och målet voro markerade med rader af stenplattor, som hade ingrädda rännor, och dessa äro ännu bevarade på sina platser. På dessa plattor, som äro c:a 48 cm. breda, ställde de täflande löparna sina fötter vid starten, och det fanns plats för 20 löpare vid hvardera ändan; dessa platser voro markerade genom stänger, för hvilka tapphål finnas i plattorna, på 1,28 meters afstånd från hvarandra. Liknande stenplattor har man senare funnit också i Olympias gymnasium och i stadierna i Delfi och Epidauros. Ingången för de täflande och prisdomarna var först på en öppen väg i väster nedanför skattkammarterrassen, men sedan man sett sig nödsakad att tillbygga jordvallen för åskådarna, upptog man en tunnel genom vällen för detta ändamål. Prisdomarna hade sin tribun vid sidan af banan, och äfven gymnastiklärarna eller tränarna hade sin särskilda plats. På västra sidan fanns ett tält, där de täflande afklädde sig och smorde sig med olja. Bredvid domartribunen stod ett altare åt Demeter Chamyne.

Vill man närmare lära känna ett grekiskt stadion bör man emellertid gå till dem i Athen eller Delphi, bägge till större delen verk af Herodes Attikos, en rik privatman som lefde i 2:dra århundradet e. Kr. och som smyckade Greklands städer, särskildt Athen, med praktfulla byggnader. Bäst bevaradt är stadion i Delphi som också har det vackraste läget, på slutningen af Parnassos. I Athen har man tillfälle att se en modern restauration af det antika stadion, som helt och hållet bekläddts med ny pentelisk marmor, äfven denna gång på bekostnad af en rik privatman, greken Averof. Det är uppfördt i anledning af de olympiska spelens återupplifvande och ansluter sig på det

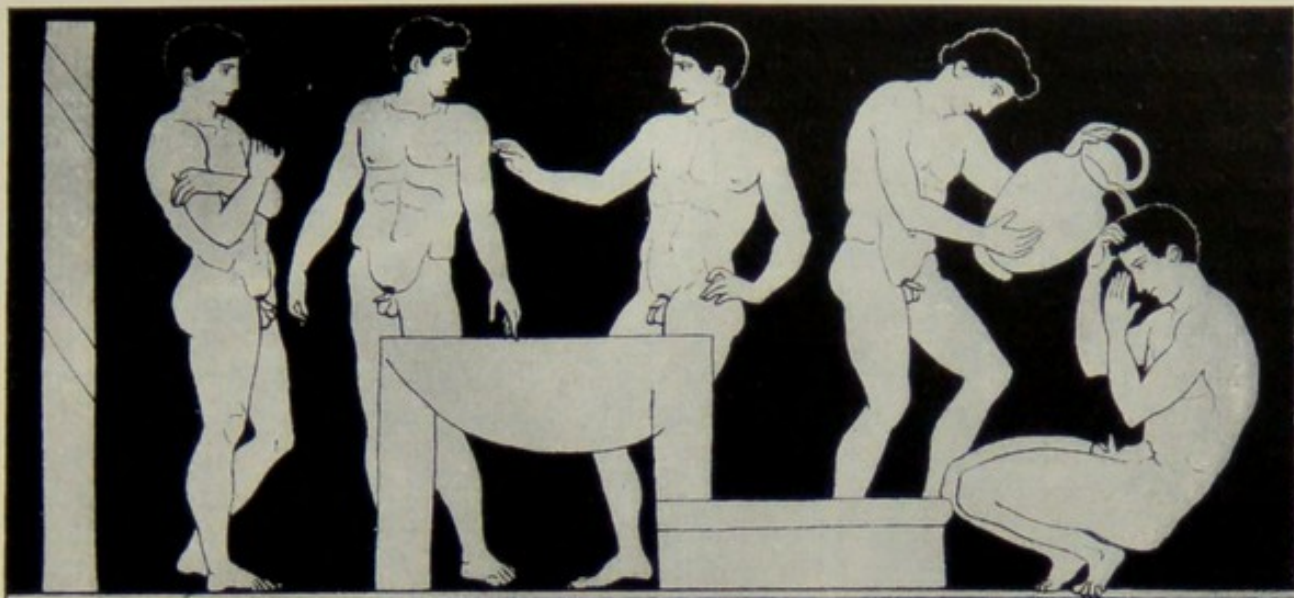

8. Efeber som skrapa sig med strigilis. Rödfigurig kylix.

närmaste till sin antika förebild, som var en väldig byggnad, rymmande c:a 50,000 åskådare. Arenan var c:a 205 m. lång och 33 m. bred samt omgafs af en marmorbarriär. Själfva banan var dock endast 178 m. Vid hvardera ändan af startlinjen stod en stenpelare, och mellan dessa stenpelare stodo fyra dubbelhermer eller fyrkantiga pelare med hufvuden af Apollon och den skäggige Dionysos. Af dessa dubbelhermer finnes en i behåll på platsen, en annan i Athens nationalmuseum; de äro sena kopior efter arkaiska original. Pelarna äro försedda med hål, på ungefär 90 cm. höjd från marken, möjligen löpte genom dessa hål en lina som drogs undan vid starten. Ena ändan af byggnaden böjde sig i en halfcirkel (sphendone) och här och på sidorna voro åskådarplatser ordnade amfiteatraliskt. Bänkradernas antal är 46, delade i två afdelningar, åtskilda genom en gång. På norra sidan, nära kurvans begynnelse, fanns en tunnel under sittplatserna, afsedd till ingång för täflande och tjänstemän vid spelen. Vid den raka ändan af banan var entrén för åskådare, markerad genom propyléer, medan högst uppe öfver de sista raderna af halfcirkeln reste sig en dorisk kolonnad.

Den andra stora idrottsplatsen i Olympia, utom Stadion, var Hippodromen. Men som ingenting af denna finnes i behåll, lika litet som af andra hippodromer i Grekland (med undantag af obetydliga rester), så kunna vi uteslutande lära känna den genom de beskrifningar som Pausanias och andra grekiska skriftställare lämnat. Den torde emellertid varit synnerligen enkel och jämförlig med en modern kapplöpningsbana. Vid hvardera ändan var en pelare, rundt hvilken hästar och vagnar vände. Omloppet af hela banan var 8 stadier = 1,538,16 meter, men själfva kapplöpningsdistansen rundt de båda pelarna var 6 stadier = 1,153,62 meter. På Pausanias' tid funnos dessutom i Olympias hippodrom en portik, som var byggd af Agnaptos, och en märklig anordning för starten, som uppfunnits i femte seklet af Kleoetas och senare förbättrats.

Fig. 10 Den bestod af en triangel, hvars spets var vänd inåt banan, och utefter sidorna af denna triangel, som voro 400 olympiska fot långa, voro bås för de täflande hästarna och vagnarna. Framför hvarje bås var ett rep, som drogs undan vid starten på en gifven signal. Denna signal gafs genom ett maskineri, som stod i förbindelse med en kopparörn på ett altare och en bronsdelfin på en pelare: i samma ögonblick sänkte sig delfinen och höjde sig örnen. Triangeln, eller *áfesis*, som denna startanordning kallades af grekerna, lämnade plats för cirka 20 spann på hvardera sidan. Platsen anvisades väl sannolikt genom lottdragning. På detta sätt undgicks visserligen

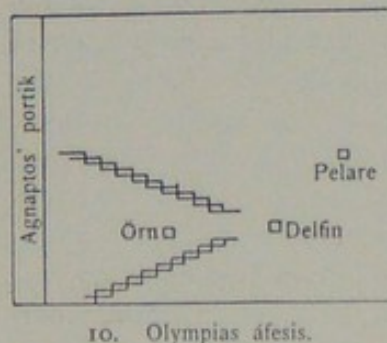
9. Efeber i badet. Rödfigurig kylix.

all trängsel vid starten, men det är icke alldeles klart hur man i betraktande af de olika afstånden kunde uppnå full rättvisa. Vid den motsatta ändan af banan stod ett altare kalladt Taraxippos — hästarnas skräck — som man antog vara boning åt demonen Taraxippos, hästskrämmaren. Då hästarna passerade detta altare grepos de af vild panik och härigenom inträffade ofta fruktansvärda olyckshändelser. Sannolikt var det placeradt nära vändpunkten, där vagnarna lätt nog sammanstötte, så att körsvenner och hästar kastades omkull på marken. I Sophokles' Elektra skildras hur Orestes kör emot pelaren vid vändpunkten, kastas af vagnen och släpas af hästarna insnärjd i tyglarna. Då en enda vagn på detta sätt råkat ut för en olycka, kunde sedan alla efterföljande vagnar gå sin undergång till mötes, om de icke i tid hunno väja undan.

Stadion och Hippodromen, Zevstemplet och Heratemplet, rådhuset, skattkammarterrassen och altarna i det fria, dessa voro de platser kring hvilka lifvet i Olympia koncentrerade sig under det stora femte seklet och väsentligen också under följande tider. Men så småningom, allteftersom Olympia blef en festplats där hela den civiliserade världen stämde möte, uppstodo här praktbyggnader, som uppfördes af stater och enskilda, och restes en skog af statyer och andra minnesmärken öfver segrare i spelen eller altaren åt gudarna. Pausanias, en grek som lefde i andra århundradet e. Kr. under kejsar Marcus Aurelius' regering, har gifvit oss en noggrann och liflig beskrifning öfver all den härlighet som då fanns att se i Olympia, och de utgräfningar, som i vår tid företagits, hafva bekräftat riktigheten af hans uppgifter. Särskildt inom det inhägnade området, Altis, erbjöd sig en imponerande samling af sevärdheter för den som stod i midten af den stora festplatsen (agora). Utefter den ena sidan löpte i norr en lång jonisk kolonnad, *Ekohallen* (EH), en byggnad från den hellenistiska tiden, hvilken fått sitt namn af det sjufaldiga eko, som åtföljde hvarje ljud därinne. Vände man ryggen åt denna byggnad, så såg man framför sig Zevstemplet, Zevsaltaret och Pelopshöjden (Z, A, P), och utanför Zevstemplet stod på en hög basis en underbart vacker staty af segergudinnan, *Nike*, utförd af Paionios från Mende (N). Gudinnan framställdes flygande och dräkten pressades af vinden tätt till den unga blomstrande gestalten. Till höger reste sig skattkammarterrassen med alla sina små hus och nedanför denna låg *Metroon*, gudamoderns tempel (M), uppfördt i hellenistisk tid. Icke långt därifrån mot ingången till stadion syntes raden af straffbilder, Zanes. Längre fram kom man till *Heratemplet* (H), och mellan detta och Metroon låg en egendomlig

halvcirkelformig byggnad *Herodes Attikos' Exedra* (E). Det var ett slags kombination af vattenledning och minnestempel, med en stor bassäng och i nischer statyer af gifvaren med sina anhöriga och af den romerska kejsarfamiljen. Längst borta i hörnet af altismuren låg en byggnad (PR), som hufvudsakligen hade kulinarisk betydelse, men som också hade ett altare åt Hestia, hemmets och häreidens gudinna. Det var *Prytaneion*, där segrarna i Olympia på statens bekostnad undfågnades med festmåltider. Utanför låg en liten rundbyggnad, Philippeion, ett minnestempel åt den makedoniska härskarätten med statyer i guld och elfenben af Alexander den stores fader Philip II och hans familj, utförda af Leochares.

Många af dessa byggnader voro inbäddade i rik grönska, och på de fria platserna mellan dem voro utströdda statyer och altaren. Så stod framför Zevstemplet en kvadriga med ridande jockejer till minne af Hieron den förstes seger i Hippodromen. I närheten syntes en grupp af Onatas från Aigina framställande nio af grekernas höfdingar i trojanska kriget. Vidare fanns där en annan bronsgrupp framställande en sångkör af trettiofem barn med lärare och flöjtblåsare som omkommit vid en färd från Messina till Rhegion, dessa figurer voro skänkta af invånarna i Messina. Och mängder af andra minnesmärken voro utströdda öfver hela platsen. För en åskådare som stått på skattkammarterrassen eller på sluttningen af Kronion bör alltså Olympias Altis ha erbjudit en synnerligen praktfull anblick. Och rundtomkring Altis sträckte sig en

ring af byggnader, på den ena sidan Stadion, på den motsatta Hippodromen, och mellan dessa rådhuset (Buleterion), prästernas hus (Theokoleon) Leonidaion, Palästran och Gymnasion m. fl. andra hus. Af dessa är rådhuset den äldsta, medan Leonidaion byggdes i makedonisk tid af en viss Leónidas från Elis och var ett slags representationsbyggnad, där märkligare besökande mottogos. Af särskildt intresse äro emellertid Palästran och Gymnasion. Med Gymnasion menas ursprungligen en plats för atletiska öfningar. Där kan finnas flera slags anordningar, t. ex. för

ridning, bollspel, afklädningsrum o. s. v., men framför allt bör där vara en plan för längdlopp. I senare tid fogades härtill föreläsningssalar, bibliotek m. m., så att ordet Gymnasion fick den betydelse af undervisningsanstalt, som det ännu bibehåller. I Athen funnos tre äldre gymnasier, Akademien, Lyceum och Kynosarges, de två första afsedda för friborna athenare, det senare för bastarder och sådana hvilkas föräldrar icke båda voro födda i Athen. Slafvar hade öfver hufvud ingen rättighet att deltaga i gymnastiska öfningar. Ett gymnasion hade i regel en palästra, kring hvilken ofta gymnasiets öfriga lokaler grupperade sig. Med palästra menas egentligen en brottarskola, och en sådan kan äfven existera utan ett gymnasion. Den bestod af en fyrkantig gård med omgifvande afklädningsrum. Men liksom gymnaset utvecklades till en undervisningsanstalt, så blef äfven palästran ett slags skola, ehuru hufvudsakligen afsedd för mindre gossar. I Athen funnos både offentliga och privata palästror, afsedda för olika åldrar och olika fack. Det väsentliga i palästran var den öppna gården, med eller utan omgifvande kolonner. På framsidan fanns en stor ingångshall, apodyterion. Här spelade man tärning eller boll eller med astragaler (benknotor) och konverserade medan man gjorde sin toalett. Utefter väggarna löpte bänkar, och på krokarna hängde de enkla apparater för idrott, som grekerna använde, oljeflaskor, mantlar, måttband m. m. Enligt den lag för palästror och gymnasier, som Solon stiftade för Athen på 500-talet, var det strängt förbjudet att tillgripa andras tillhörigheter, och var föremålet värdt mer än 10 drachmer, så bestraffades förseelsen

med döden. Vid de gymnastiska öfningarna voro deltagarna fullständigt nakna. Sedan de aflagt sina kläder och badat, smorde de in sig med olja för att göra huden smidigare; ibland beströdde de äfven kroppen med något slags puder, talk eller dylikt. Särskild åtgång hade oljan, som förvarades i flaskor af olika namn och storlek, och då fin olivolja var tämligen dyrbar, så bildade den en af de största utgiftsposterna för gymnasiet. Förmögna medborgare som ville vinna popularitet hade intet bättre medel att nå sitt mål än att skänka olja till ungdomen. Öfningarna försiggingo till stor del vid ackompanjemang af musik. Dans och musik ingingo äfven i gymnasiets undervisning och voro alltid omhuldade af grekerna. Men förbindelsen mellan musik och idrott är i ännu högre grad karaktäristisk för det grekiska folket, och betydelsen däraf har aldrig senare varit lika mycket uppskattad. Icke blott att musiken hade en upplifvande verkan, den åstadkom äfven att alla rörelser gjordes rytmiskt, blefvo lättare och friare. Härigenom uppnåddes en vacker *stil* i prestationerna, en sak som grekerna satte minst lika högt som själfva resultatet. Det var icke nog att besegra sin motståndare, man måste också besegra honom med smak. Och när man segrat fick man icke ge våldsamt uttryck åt sin glädje, man måste visa måtta och själfbehärskning, annars blefvo gudarna afundsamma och vredgade. Blygsamhet höfves segraren. Denna stränga disciplin var resultatet af den uppfostran som meddelades i gymnasiet och palästran, och därför voro dessa institutioner så viktiga faktorer i det grekiska lifvet. Här fostrades gossen till yngling och ynglingen till man, här nedlades de frön som skulle mogna i framtidens handlingar och bragder. Hit kommo vishetslärare som Sokrates för att finna lärjungar, och här samlades tränare som mot betalning utlärde sina tricks. Med tiden trädde rentaf det pedagogiska elementet så starkt i förgrunden att idrotten löpte fara att taga skada däraf, ty med större vetande inträdde större specialisering, och så uppstodo olika klasser af ungdom, den som studerade och icke alls brydde sig om idrott utan blott om filosofiska diskussioner, och den som uteslutande ville glänsa inom en viss idrottsgren eller t. o. m. blifva hvad man nu för tiden kallar professionals. Det var först under det 4:e århundradet och senare som detta onda började framträda, ty under den grekiska kulturens högsta blomstring var hvarje medborgare en idrottsman och hvarje idrottsman en gentleman. Och det dröjde långt in i den romerska tiden innan idrotten sjönk så djupt, att den blef en specialitet för den lägsta samhällsklassen, för slafvarna, och då endast yrkesatleter uppträdde på arenan. Dock hade man redan tidigt funnit huru mycket träningen betydde och redan under det femte århundradet höra vi talas om yrkesmässiga tränare. De voro högt aktade, så högt, att en segrare i Olympia, Kratinos, som en särskild utmärkelse fick rätt att sätta upp statyn af sin tränare eller lärare vid sidan af sin egen. Det har varit vår tid förbehållet att uppfinna en strängt vetenskaplig gymnastik, men långt före oss ha grekerna haft ett praktiskt vetande i alla kroppsöfningar och en metodisk träning.

I Olympia, som var landets förnämsta idrottsplats, fick naturligtvis hvarken palästra eller gymnasium saknas, men de äro bägge så förstörda att endast obetydliga rester återstå. De lågo utanför västra altismuren och uppfördes antagligen i 3:e århundradet f. Kr. Palästran var c:a 66 meter i fyrkant. Då föga mer än själfva grunden finnes i behåll, ger den oss dock ingen levande föreställning om en grekisk palästra, men vi kunna tänka oss den ungefär som liknande byggnader på annat håll. Palästran i Pompeji, som är märklig äfven såsom fyndplats för Polyklets Doryforos, följer i sin

11. Hoppare och flöjtblåsare.

anläggning grekiska förebilder, och så är fallet äfven med den s. k. gladiatorskasernen Fig. 24 o. 25 i samma stad, åtminstone i dess grundplan.

Vi hafva nu lärt känna Olympia och dess byggnader. Men det återstår att få en överblick af själfva spelen och de idrottsgrenar som där utöfvades. Första dagen af festen upptogs af offer och andra ceremonier såsom den högtidliga eden i rådhuset, hvarigenom deltagarna betygade sin kompetens och förbundo sig att icke använda något svek i spelen. Namnen på de utvalda offentliggjordes på en hvit tafla (lévkoma). Nu skedde också den definitiva indelningen af de täflande efter tvenne åldrar. Om någon täflan förekommit på denna dag, så har det endast varit den för trumpetare och härolder, som dock infördes först år 396 f. Kr. De följande dagarna upptogs af täflingarna, hvilkas ordningsföljd icke är fullt säker men som i en papyrus från Oxyrhynchos uppgifves sålunda: 1. Löpning i Stadion (diaulos, dolichos), 2 Pentathlon (femkamp), 3. Brottning, 4. Boxning, 5. Pankration, 6. Täflingar för gossar, 7. Vapenlöpning, 8. Kappkörning, 9. Ridning. Men enligt en annan uppgift (Plutark) skulle täflingarna för gossar ha försiggått före de andra och fått inleda programmet. Någon full visshet om ordningsföljden äga vi heller icke och vi veta att Hellanodikerna hade rätt att ändra den. Täflingarna började tidigt på morgonen, då Hellanodiker och täflande intågade i det fullsatta stadion, de förra i purpurmantlar med kran-sar på hufvudet. Härolden utropade hvarje täflandes namn, hans fader och hem-ort; så blef äfven hvarje seger högtidligt förkunnad. Men festens höjdpunkt har varit dagen efter fullmånen, då offret till Zevs förrättades och då segrare, hellanodiker

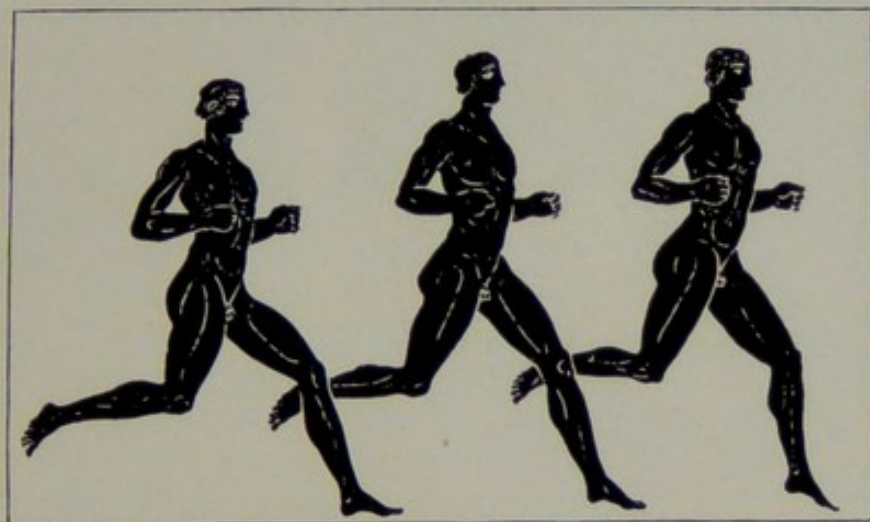

12. Löpning på kort distans.

och sändebud tågade i högtidlig procession till det stora altaret, där en hekatomb af oxar offrades af eleerna. Sista dagens afton var en stor bankett för segrarna i Prytaneion. Enligt vissa forskare har på denna dag prisutdelningen försiggått, enligt andra utdelades prisen omedelbart efter hvarje täflan. De utgjordes af olivkransar bundna af bladen från ett vildt olivträd, som bar namnet »det skönkransade» och som stod i närheten af Zevs-templet, och dessa blad måste skäras med en gyllene skära af en gosse af ren grekisk börd, hvilkens föräldrar bägge voro i lifvet — en sådan gosse kallade grekerna »dubbel-omblomstrad». Segraren själf smyckade sig med band och åskådarna beströdde honom med blommor — sådan skildras han på vas-målningar (se denna boks omslag) eller i Polyklets odödliga Diadumenos. Att ha segrat i Olympia räknades af grekerna som den största lycka hvilken kunde vederfaras en dödlig, och äfven om priset var obetydligt, så medförde det utom ovansklig ära äfven materiella fördelar. Vid hemkomsten till sin egen stad hyllades segraren som en konung, det hände att man nedref en del af stads-muren för att mottaga honom, det förrättades tackoffer i tempen, och på vissa ställen som i Athen förlänades honom penningbelöningar, annorstädes blef han fritagen från skatt eller erhöll fri bespisning på statens bekostnad. Skalder som Simonides och Pindaros diktade segerhymner till hans lof och han hade rätt att låta någon konstnär utföra hans staty för att uppställas af honom själf och hans anhöriga i Olympia; om

han segrat trenne gånger fick statyn bära hans egna drag. Att vara en »Olympionikes», säger Cicero, är hos grekerna större och ärofullare än att vara triumfator i Rom.

Den viktigaste täfningen var sedan urminnes tider den i kappspringning, och efter segraren i denna fick hela Olympiaden sitt namn. Väglängden bestämdes af Stadions storlek, och vid en enkel stadionlöpning var alltså banan 180 à 190 meter. Men ännu vanligare var att man sprang banan fram och tillbaka; en sådan löpning kallades *diaulos*. Vid längdlöpning, *dolichos*, kunde distansen vara 7, 12, 20 eller 24 stadier. Deltagarna voro fullständigt nakna, barfota och barhufvade. Först hade man haft ett ländkläde, men det berättas att en viss Orsippos från Megara i den 15:e Olympiaden (år 720 f. Kr.) tillfälligt låtit klädet falla i en kapplöpning och därigenom vunnit sådan fördel att sedan alla löpare följde hans exempel. För att vinna uthållighet brukade löparna träna i djup sand. Vid starten måste fötterna hållas nära tillsammans, den ena obetydligt framför den andra, såsom angafs af startlinjer i stens kifvor. I löpning på korta distanser svängde man starkt med armarna, men vid längre löpning höllos de upplyfta med knutna händer. Man startade i afdelningar om fyra, och slutligen täflade segrarne sins emellan — den som vann blef stadionikes. Utom den vanliga kapp-

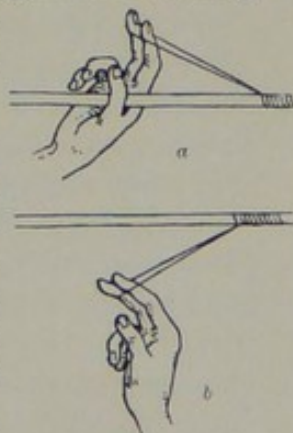
13. Löpning på lång distans.

springningen hade man äfven vapenlopp (hoplitodromos), som dock infördes först i slutet af 6:e århundradet. Det var en kvarleva af gamla krigslekar, ehuru vapnen kommo att inskränkas till sköld och hjälm. Den berömda staty i Louvre som kallats »den borghesiske fäktaren» framställer enligt vissa forskare en segrande vapenlöpare eller hoplitodrom, lyftande sin sköld på armen. Mycket allmänt i

Grekland, särskildt i Athen vid Panatheneerna, var fackelloppet som försiggick nattetid. Det gällde därvid att hålla facklorna brinnande under hela loppet, och detta gaf ofta anledning till roande episoder.

Enligt den sannolika spelordningen för Olympiska spelen kom efter kappspringningen *pentathlon* eller femkamp. Denna omfattade som namnet antyder täflingar i fem olika grenar och troligen var ordningsföljden denna: löpning, hoppning, diskoskastning, spjutkastning, brottning. Det är icke fullt klart hur man i tvistiga fall afgjorde utgången, men tre segrar tyckas ha varit tillräckliga, om icke nödvändiga för att vinna.

Af de fem täflingsgrenarna äro hoppning, diskos- och spjutkastning karaktäristiska för pentathlon, medan löpning och brottning kunde förekomma fristående eller i förbindelse med det s. k. pankration (en kombination af brottning och boxning). Det enda slags hoppning som förekom på täflingsprogrammet var längdhopp. Däremot tyckes man icke ha befattat sig med höjdhopp, ej heller stafsprång, annat än när det gällde att hoppa upp på hästryggen med hjälp af spjutet. Grekerna hoppade vanligen med tyngder i händerna, *halteres*, och dessa kunde vara af olika storlek, af sten eller metall. Platsen

14. Amentum.

där man hoppade kallades *skamma*, och marken där inom var utjämnad och uppluckrad med en hacka, ett redskap som man ofta ser afbildadt på vasmålningar. Startlinjen var dock på hård mark och denna plats kallades *bater*. Vid starten stodo

Fig. 16 tränare med långa spön och kontrollerade att fötterna icke kommo utanför startlinjen.

Genom tyngderna i händerna kunde hoppet bli betydligt längre än under vanliga

Fig. 11 förhållanden. Hoppet åtföljdes också alltid af musik, vanligen flöjtbläsning.

En graciös och äkta grekisk sport är diskoskastning. Härtill användes en rund skifva, diskos, som på Homeros' tid var af sten, men senare af brons. Ännu längre fram i tiden hade man icke heller en rund diskos, utan en oval. Den vägde något öfver 2 kg., ibland mindre, den som användts i de moderna olympiska spelen väger precis 2 kg., men hvarken dess vikt eller dess form har något stöd i antika auktoriteter. Ofta var den prydd med figurer och ornament; då den icke användes hängde den i ett snöre likt en slunga.

en i marken uppritad inhägmättes från kanten af

sin diskos i sanden för

Därpå tog han den

ställde sig med högra

från randen af balbis,

blicken, i samma

Fig. 42 kanens »Stående

fattade han med

ning af vänstra foten

der och svängde den

kraftigt fast i högra

underarmen, medan krop-

Fig. 44 och högra foten kommer

Utgångspunkten såväl som

kerna variera, men alltid nådde

visas af Myrons staty. Men

fackman (E. Norman Gardiner) har påpekat, en alldeles oriktig fordran, då man i de moderna olympiska spelen för diskoskastning i grekisk stil föreskrifvit, att högra foten måste vara främst *hela tiden*, ända tills kastet fullbordats. Härigenom blir stilen onödigt tvungen och lika litet grekisk som den är med s. k. fri fattning. Icke heller finnes det något skäl för att vid kastet använda en sluttande balbis, som man införde vid spelen i Athen 1896.

För *spjutkastning* användes ett lätt spjut, akóntion, i de flesta fall utan spets eller med en rund kula i ena ändan för att gifva tyngd och svikt vid kastet. Nära midten

Fig. 14 satt en kastrem, ankyle eller amentum, hvarigenom kastets längd kunde mer än fördubblas. En liknande anordning använde äfven nordborna under Skandinaviens järn-

ålder. Den består af en läderrem som är lindad några hvarf kring spjutskaftet och som i ena ändan bildar en ögla. I denna ögla instickes pekfingeret (eller pek- o. lång-

fingeret) af den hand som fattar om skaftet, och då spjutet kastas, får det svikt däri-

genom att öglan verkar som en slunga, samtidigt som det sättes i roterande rörelse när remmen lindas upp från skaftet. De spjut som användas i de moderna olympiska

spelen äro betydligt tyngre (800 gr.), och Lemmings världsrekord, 58,20 meter, borde med lättare spjut och hjälp af kastrem kunna öfverträffas. Den berömdaste bilden af

en spjutkastare är Polyklets Doryforos, som möjligen framställer en segrare i pentathlon.

15. Hoppare med halteres.

Diskoskastaren tog plats inom

nad, *balbis*, och kastets längd

balbis. Först rullade han

att få ett fastare grepp.

i vänstra handen och

foten främst ett stycke

mätande banan med

position som Vati-

diskobol». Härefter

eller utan framflytt-

skifvan i bägge hän-

bakåt. Skifvan hålles

handen, hvilande mot

pen gör en svängning

fram = Myrons diskobol.

fotrörelserna kunde hos gre-

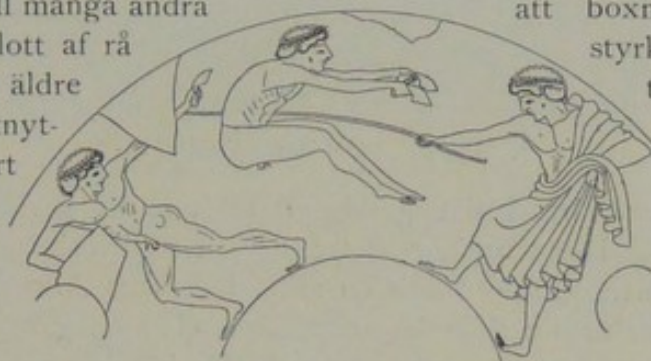
man fram till den ställning som

däremot är det, som en engelsk

Brottningen var hos grekerna som hos japanerna en konst. Man skilde på två slags brottning, »stående», då det blott gällde att kasta sin motståndare till marken, och en annan art, då striden fortsattes äfven sedan bägge motståndarna blifvit kullkastade, den senare arten förekom blott i pankration. I regel gällde att en brottare var besegrad, när han tre gånger fallit, så att någon del af bälten, höften, ryggen eller skuldran vidrörde marken. Om båda brottarna föllo sålunda, räknades det icke. Den som öfverträdde reglerna fick smaka tränarens spö. Det var tillåtet att sätta krokben, men grepp längre ned än höften, farliga för bägge parter, voro, om icke förbjudna, så sällan förekommande. I modern s. k. grekisk-romersk brottning äro bägge delarna förbjudna; för öfrigt finns det ingenting i denna stil som berättigar den till dess namn.

Boxning var en urgammal sport i Grekland och sannolikt hafva grekerna öfvertagit den från Kreta. Apollon säges ha besegrat själfva krigsguden Ares i boxning i Olympia, ett bevis till många andra

och icke beroende blott af rå boxhandskar, som i äldre hvilka lindades kring knyt-fanns en farligare sort tansvärdare voro de vändes af romerska boxaren i term-med de hjälpmedel kunde allvarsamma och särskildt öronen och svullna. Bland statyerna finnas också många med s. k. »pankratiastöron». Fig. 57

16. Långdhopp. Rödfigurig kylix.

att boxning är en vetenskap styrka. Grekerna använde tid bestodo af remmar, näfven, senare upp- (σφαίραι). Ännu fruk-boxhandskar som an-gladiatorer (t. ex. muséet). Men redan som grekerna hade minnesbetor utdelas, blefvo ofta blodiga

»När Odyssevs till Ithaka kom efter tjugu års irrfärd,
kände hans trogna hund ännu sin herres gestalt.
Men du, Strátöfon är, efter fyra års täflan i boxning,
oigenkännlig för sta'n, och ej för hundarna blott.»

För att skydda sig, använde man vid öfningarna i palästran ibland öronlappar. Till palästran hör också en lädersäck, korykos, mot hvilken boxarna pröfvade styrkan af sina knytnäfvar. En kombination af brottning och boxning var *pankration*, hvari alla medel voro tillåtna utom att bitas och rifva sin motståndare i ögonen eller andra ömtåligare delar. I denna strid voro händerna obehäpnade, men det var i alla fall en farlig lek i hvilken ofta en af de kämpande stannade på valplatsen. Brottargruppen i Uffizierna framställer en scen ur pankration, när den ene af de kämpande genom ett slag söker tvinga den andra att släppa sitt stöd i marken. Fig. 60

De mest lysande täflingarna i Olympiska spelen voro dock kapplöpningarna i Hippodromen. Furstar och rika ädlingar från när och fjärran sände sina spann till täflan men deltog aldrig personligen, ty det var i forntiden liksom i våra dagar hästarnas ägare och icke jockejerna, som vunno priset. Någon gång var det en medlem af ägarens familj som körde spannet eller red hästen — så var måhända fallet vid Hierons omtalade seger i Delphi. Äfven kvinnor, hvilka annars voro utestängda från spelen, kunde få sända hästar till Hippodromen. Hit kommo kapplöpningshästar från Argos och Athen, från Euboia, Thessalien och Sicilien. De indelades i två klasser: fullvuxna och unghästar; och i hvarje klass förekommo tre slags täflingar: 1. Kappkörning med fyra hästar, 2. kapplöpning, 3. kappkörning med parhästar. Dessutom infördes en kappkörning med mulåsnor och en löpning för ston, men bägge kommo snart ur bruk. I Athen förekommo ännu andra arter, såsom ridning med facklor och

17. Pyrrhisk vapendans. Vatikanen.

en täflan för »apobater», hvori det gällde att midt under körningen hoppa ned från vagnen och upp igen. Detta bruk, som torde vara en kvarleva af gamla stridslekar, framställes bl. a. på Parthenonfrisen och en relief i Athens Akropolismuseum.

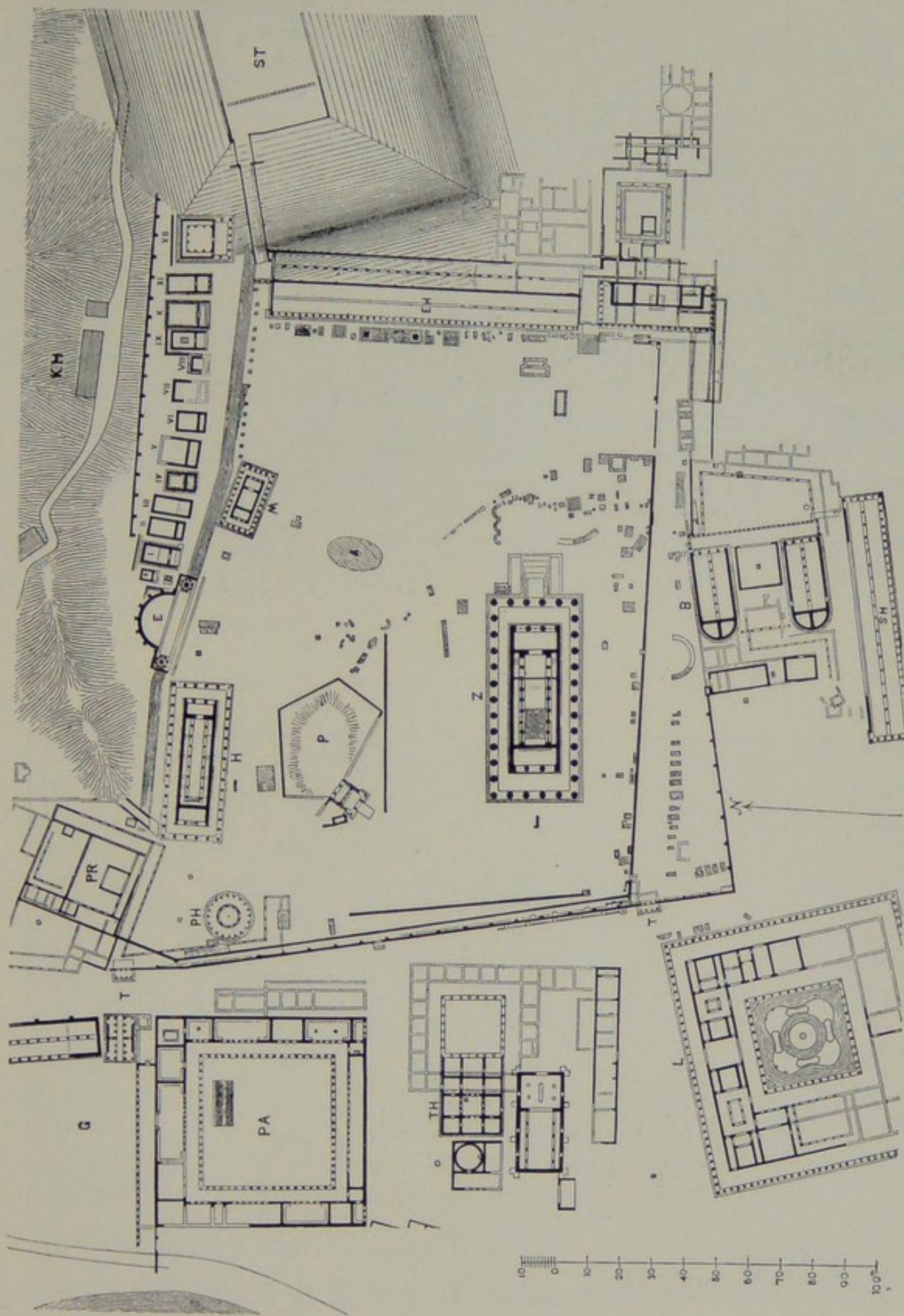
Banans längd var för de ridande sex stadier, eller en gång rundt Hippodromen, för parkörning med unghästar tre gånger rundt, för körning med fyra unghästar eller två fullvuxna 8 gånger, och för ett fullvuxet fyrspann icke mindre än 12 gånger rundt, eller 72 stadier. Vagnar för fyrspann voro tvåhjuliga och öppna baktill; körsvennen stod upprätt klädd i en lång hvit kiton, hållande en käpp i handen i stället för piska. Vid körning med en eller två hästar brukades en lätt kärra, som blott hade ett säte för kusken. Vid kappridning använde grekerna hvarken sadel eller stigbyglar, och icke heller romarna tyckas i regel ha begagnat sig af dessa hjälpmedel, hur obekvämt detta bruk än må förefalla oss. Det hände då som nu att vid kapplöpningar jockeen blef afkastad, det berättas t. o. m. om ett korinthiskt sto, Aura, som efter att ha tappat sin ryttare fortsatte loppet rundt pelaren och då hon hörde en trumpetstöt spurtade och kom in till målet som segrare. I våra dagar skulle en sådan seger icke ha blifvit godkänd.

Flera af täfningarna i Olympia voro fulla af fara, och detta gällde icke minst kappkörningen i Hippodromen. Mången fann sin död under vagnarnas hjul och hästarnas hofvar, vid Taraxippos' altare. Men det afskräckte icke de modiga från att täfla, ty de tänkte med Pindaros: »gärningar utan fara inbringa ingen ära, det må gälla människor eller ihåliga skepp».

Harald Brising.

18. Mynt från Syrakusa.

19. Plan of Olympia.

G. Gymnasion.
PA. Palastra.
TH. Theokoleon.
L. Leonidaion.
B. Buleuterion.

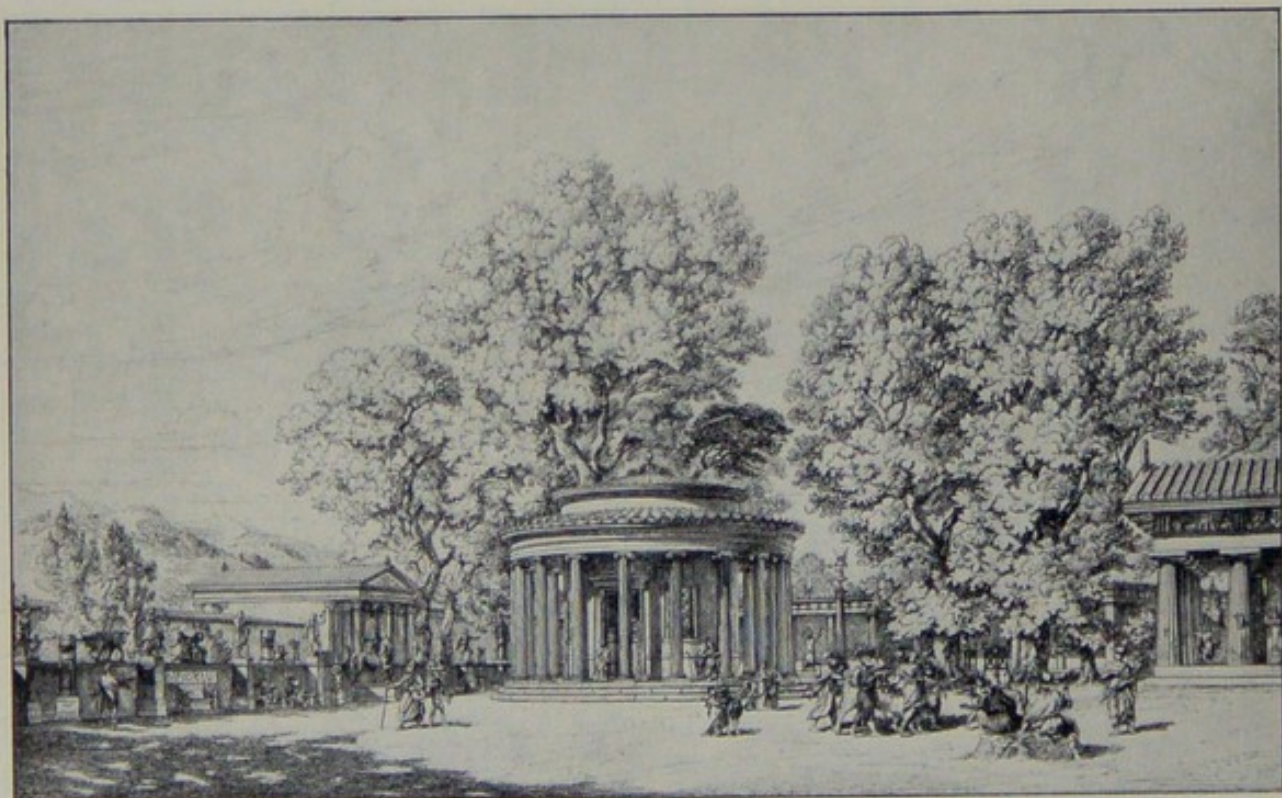
SH. Sydhallen.
ST. Stadion.
H. Heratempel.
M. Metroon.
Z. Zevstemplet.

A. Zevsaltaret.
E. Herodes Attikos' Exedra.
P. Pelopshöjden.
EH. Ekohallen.
N. Nike.

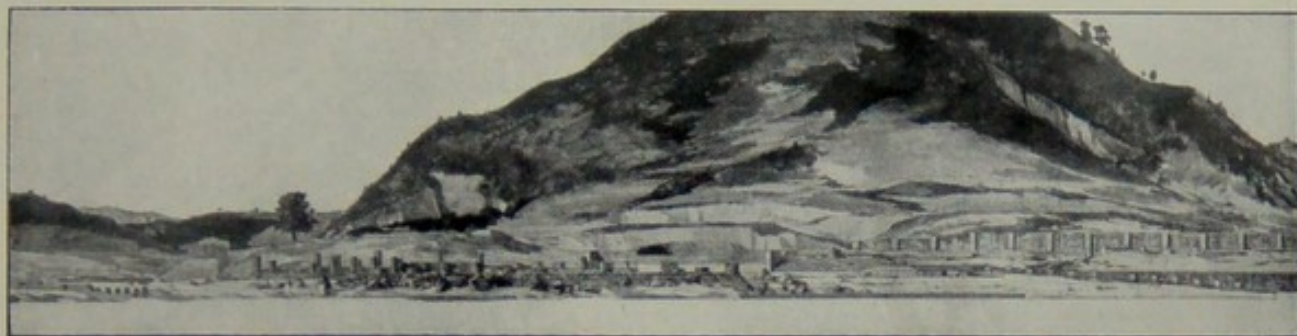
PR. Prytaneion.
PH. Philippeion.
KH. Kronoshöjden.
I—XII. Skattkamrar.

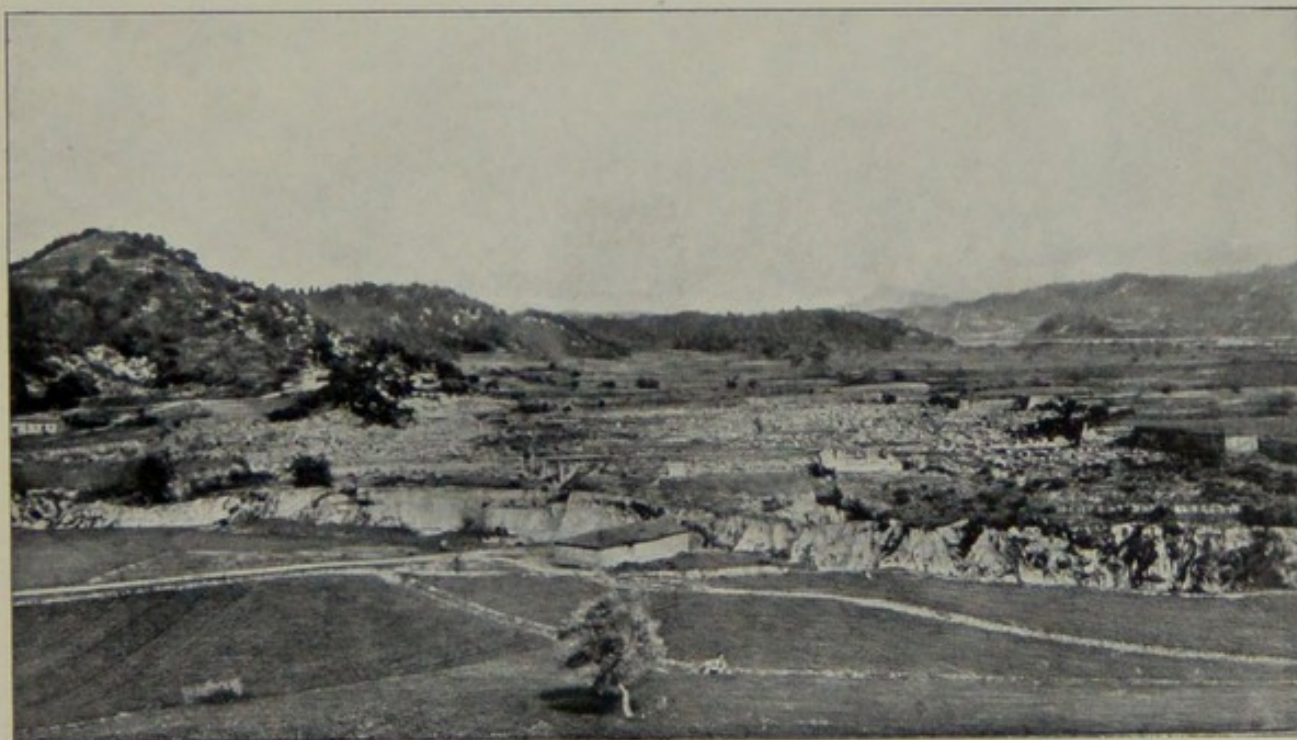
20. Altis i Olympia. (Restauration af Adler.) Zevstemplet, Nike, Zevsaltaret.

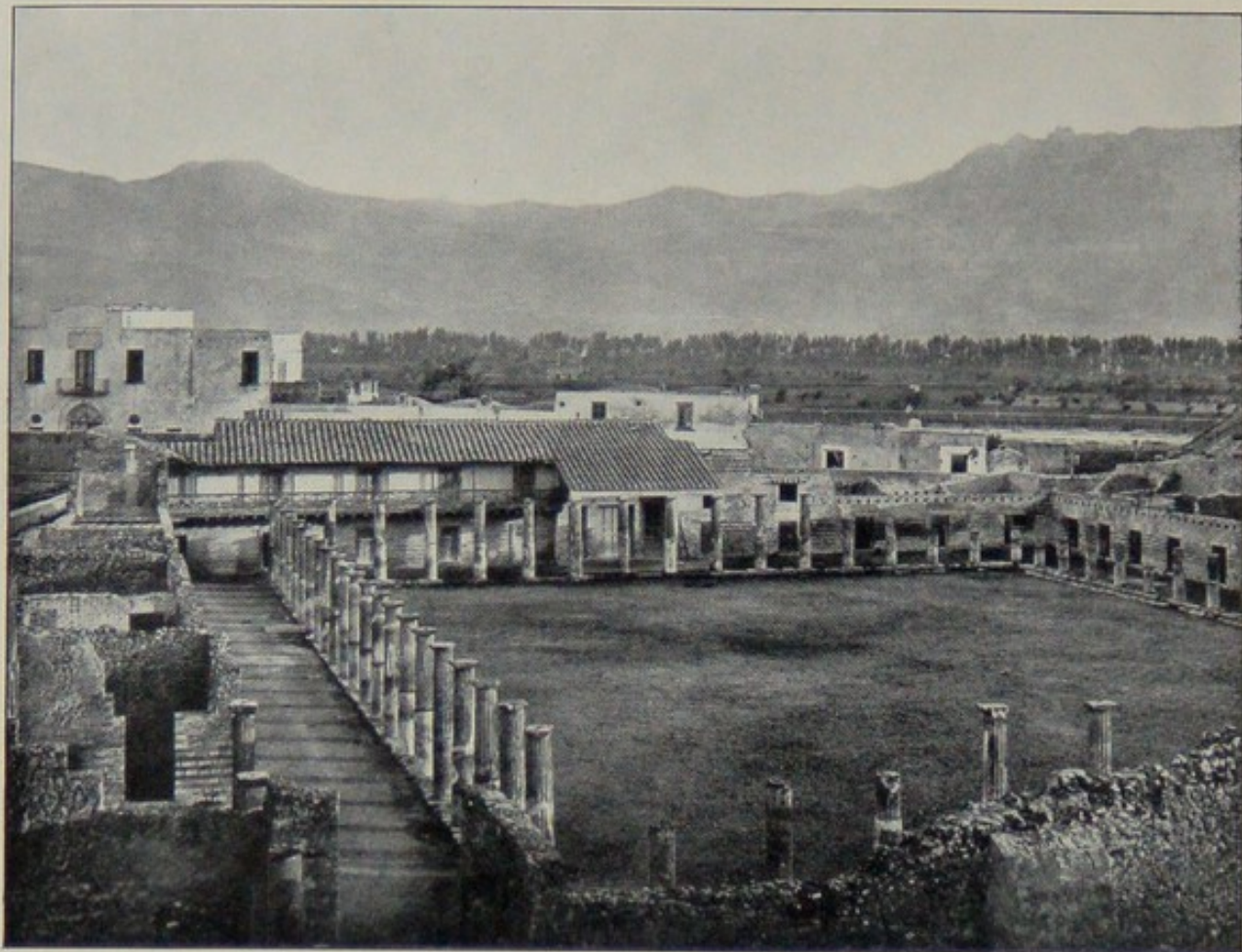
21. Altis i Olympia. (Restauration af Adler.) Philippeion, Palästra, Gymnasion, Heraion.

22. Olympia med Kronoshöjden. (Efter Laloux och Monceaux.)

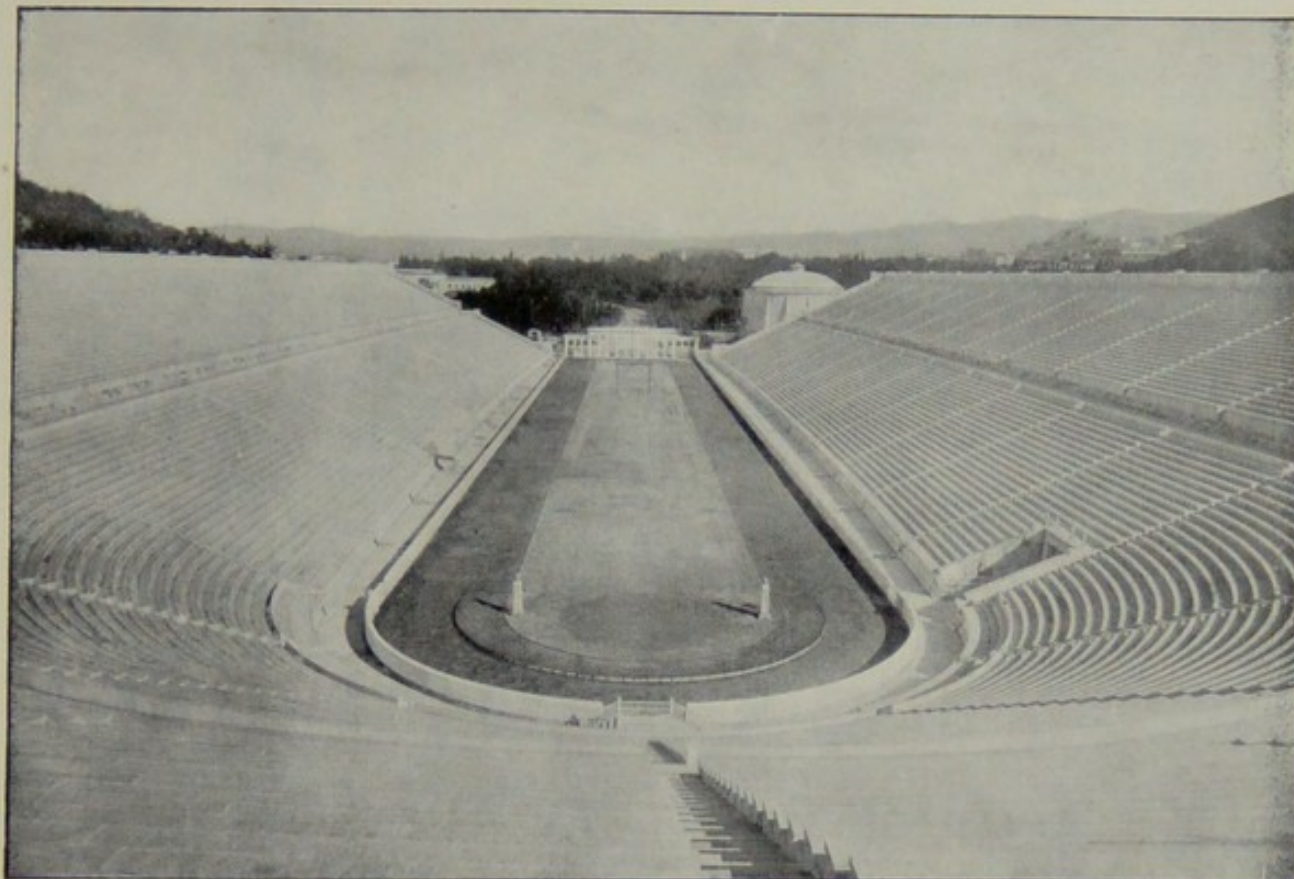
23. Olympia från Druva. (Efter Curtius och Adler.)

24. Gladiatorskasernen i Pompeji.

25 Stabias Termer med Palästra. Pompeji.

26. Stadion i Athen.

27. Stadion i Delphi.

28. Zeustempels östra gälfvel. Kappkörningen mellan Pelops och Oinomaos. (Restauration af G. Treu.)

30. Eliska mynt med bilden af Fidiuss' Zeus.

29. Zeustempels västra gälfvel. Strid mellan lapither och kentaurer vid Peirithoos' bröllopp. (Restauration af J. Skovgaard.)

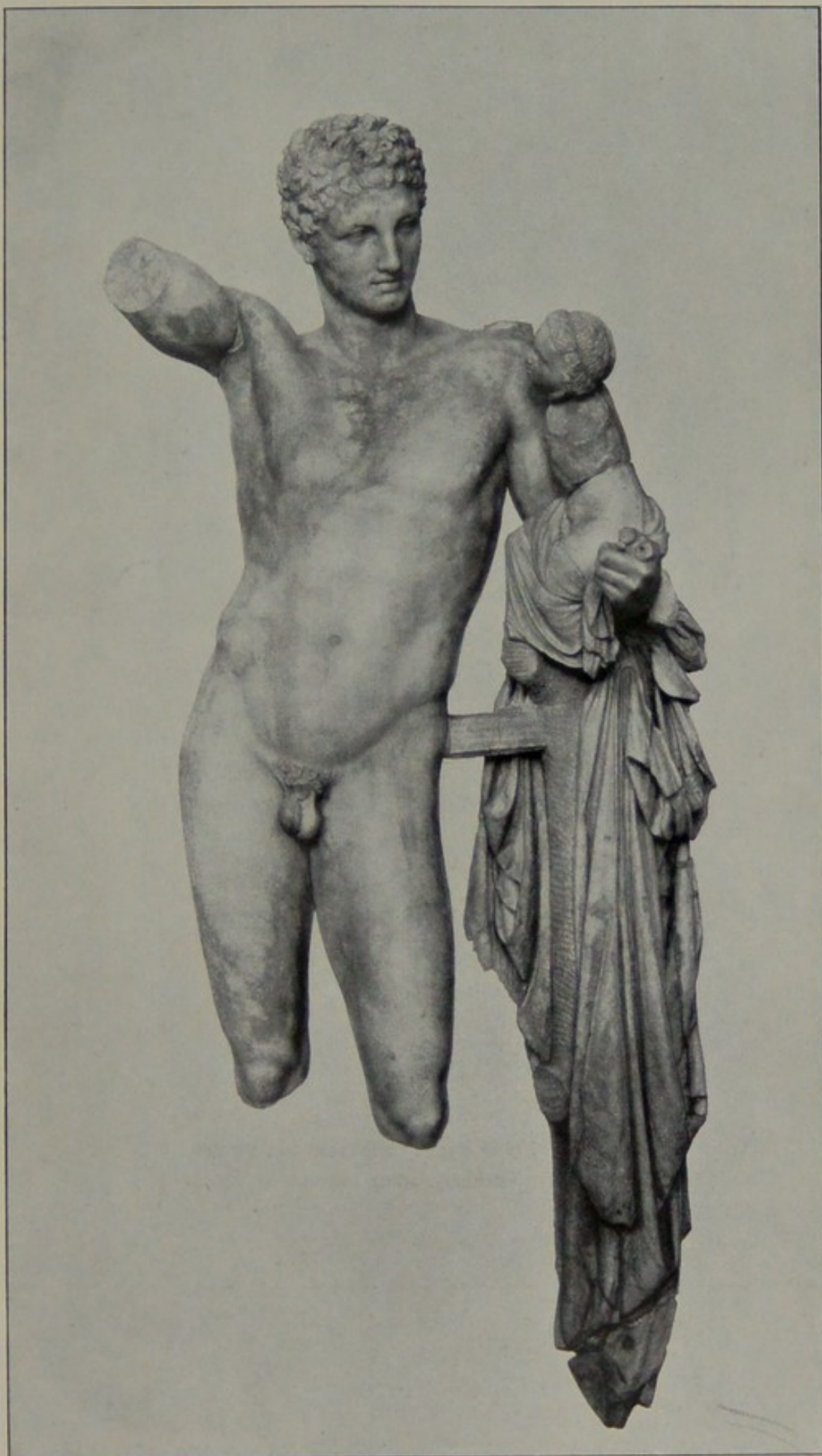

31. Apollons hufvud. Från Zevstemplets västra gafvel. (5:e årh. f. K.) Olympia.

32. Segergudinnan Nike.

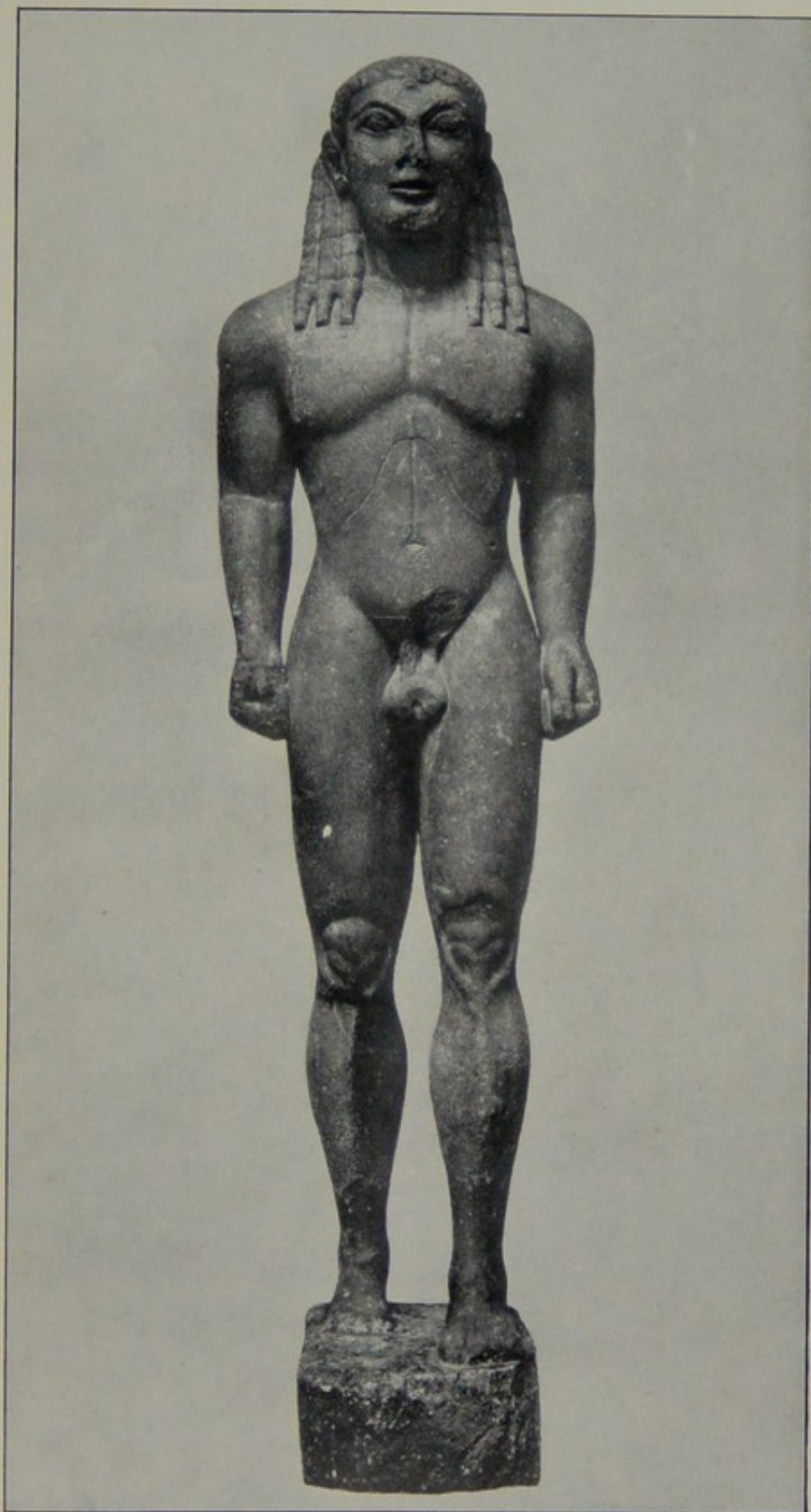
Jonisk marmorskulptur af Paionios från Mende. Slutet af 5:e årh. f. K. Olympia.

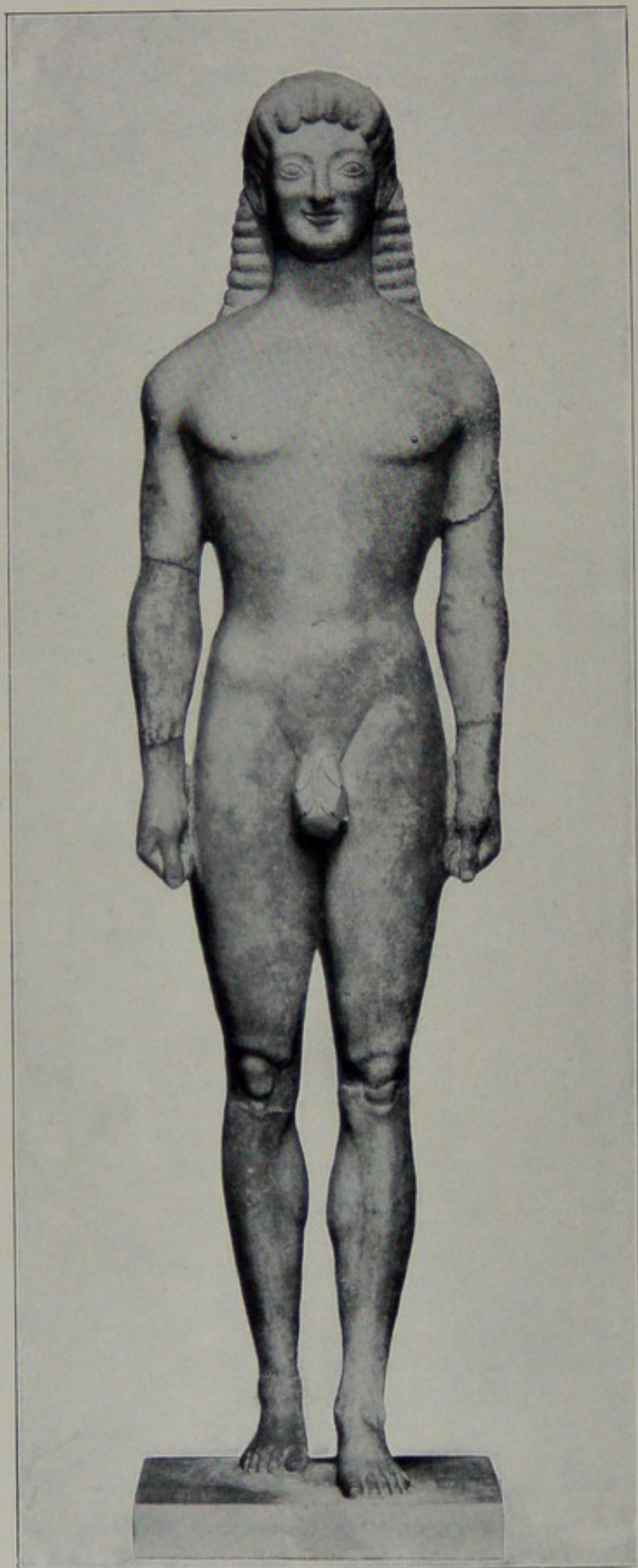
33. Hermes med Dionysosbarnet.
Original i marmor af Praxiteles. (4:e årh. f. K.) Olympia.

34. Hufvud af en segrare (pankratiast) från Olympia.
Hellenistiskt arbete. Brons.

35. Staty af Polymedes från Argos, möjligen föreställande en af bröderna Kleobis och Biton.
Atlettyp från tiden omkring 600 f. K. Marmor. Delphi.

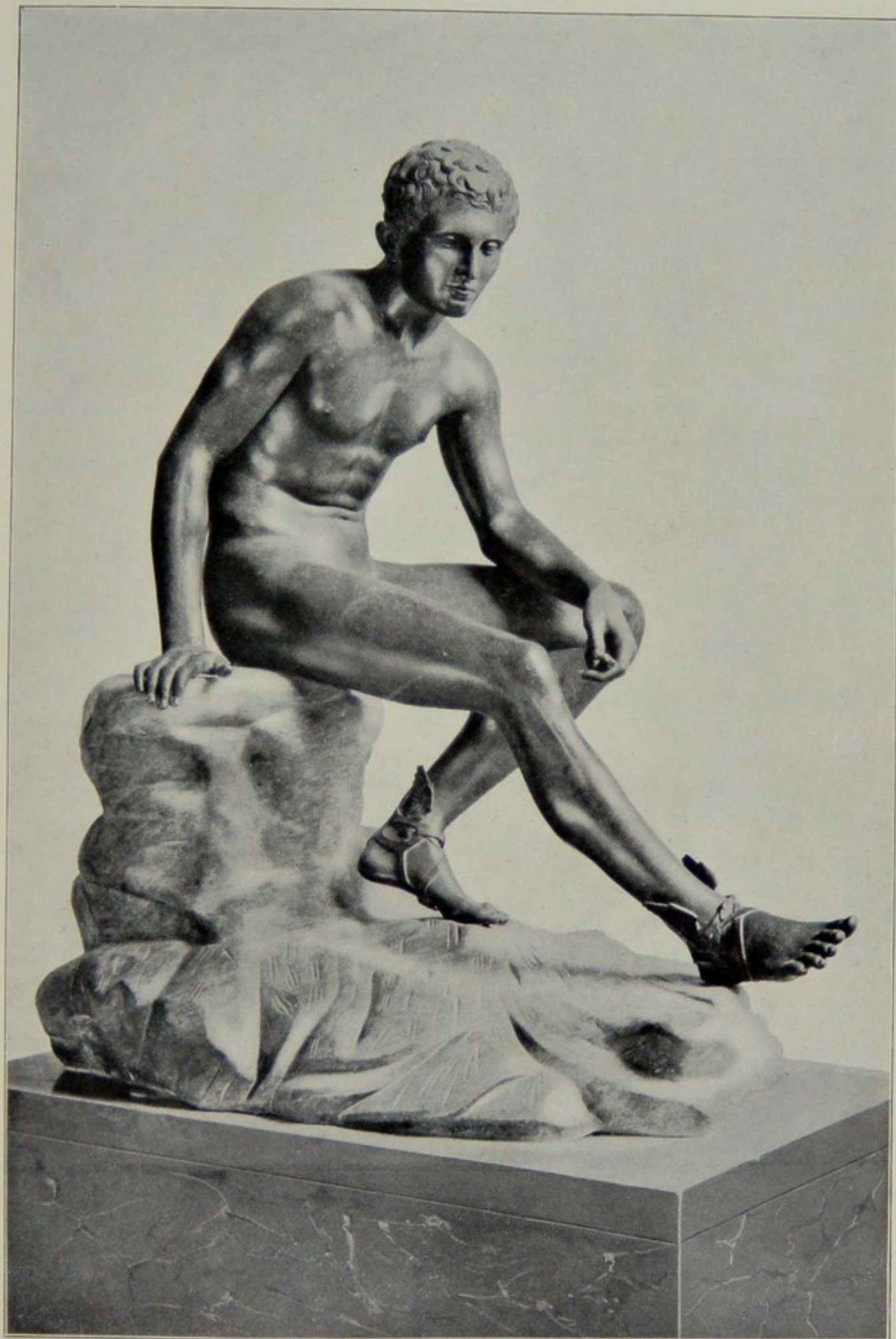
36. »Apollon från Tenea».
Typen för en långlöpare från 6:e årh. f. K. Marmor. München.

37. S. k. Vatíkanska kappspringerskan.
Marmorkopia efter ett bronsoriginal från första hälften af 5:e årh. f. K.
Vatikanen, Rom.

38. S. k. Borghesiske Fäktaren.
Staty i marmor af Agasias från Efesos. Hellenistisk tid. Louvre.

39. Hvilande Hermes.

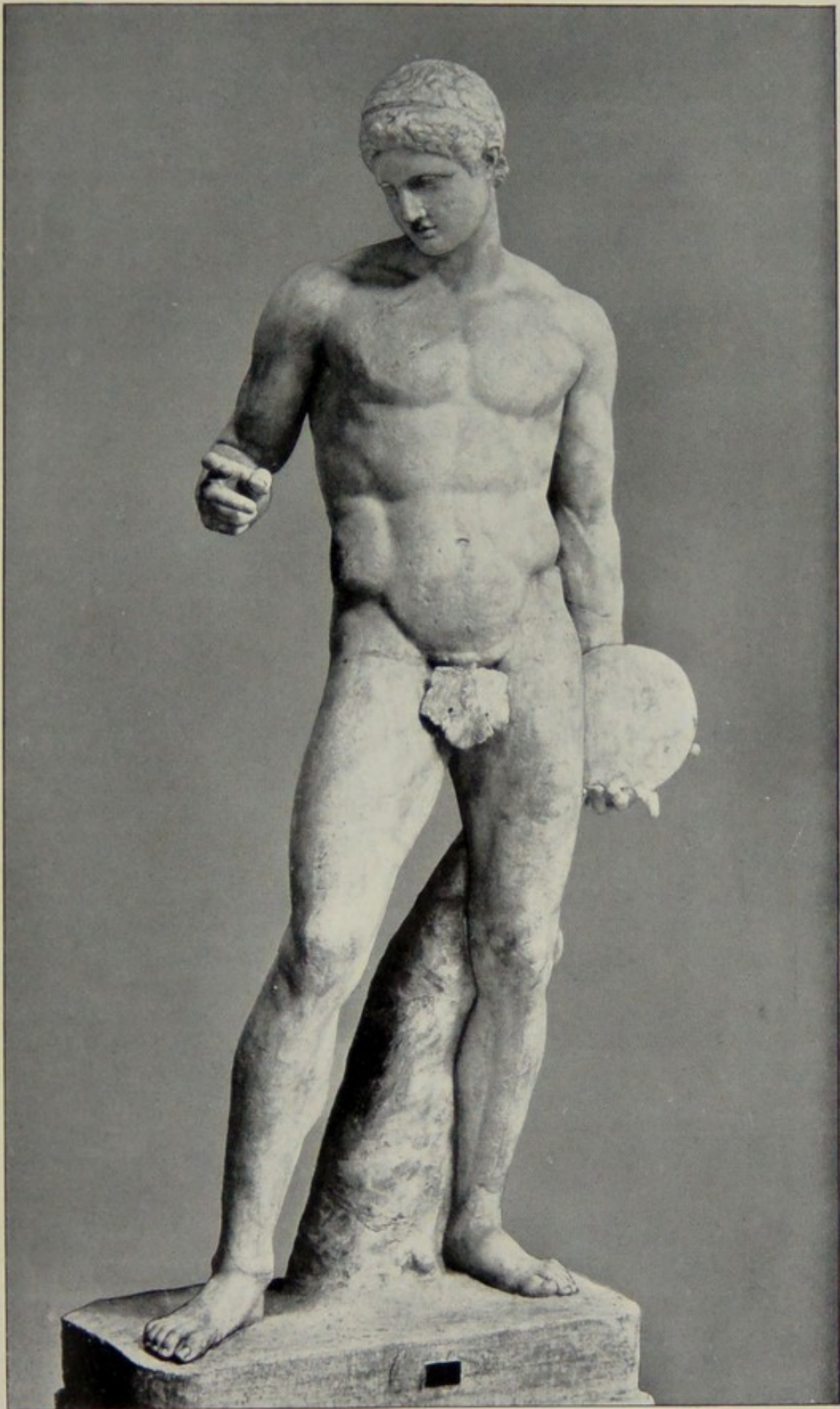
Hellenistiskt arbete, Lysippos' riktning. Brons. Neapel.

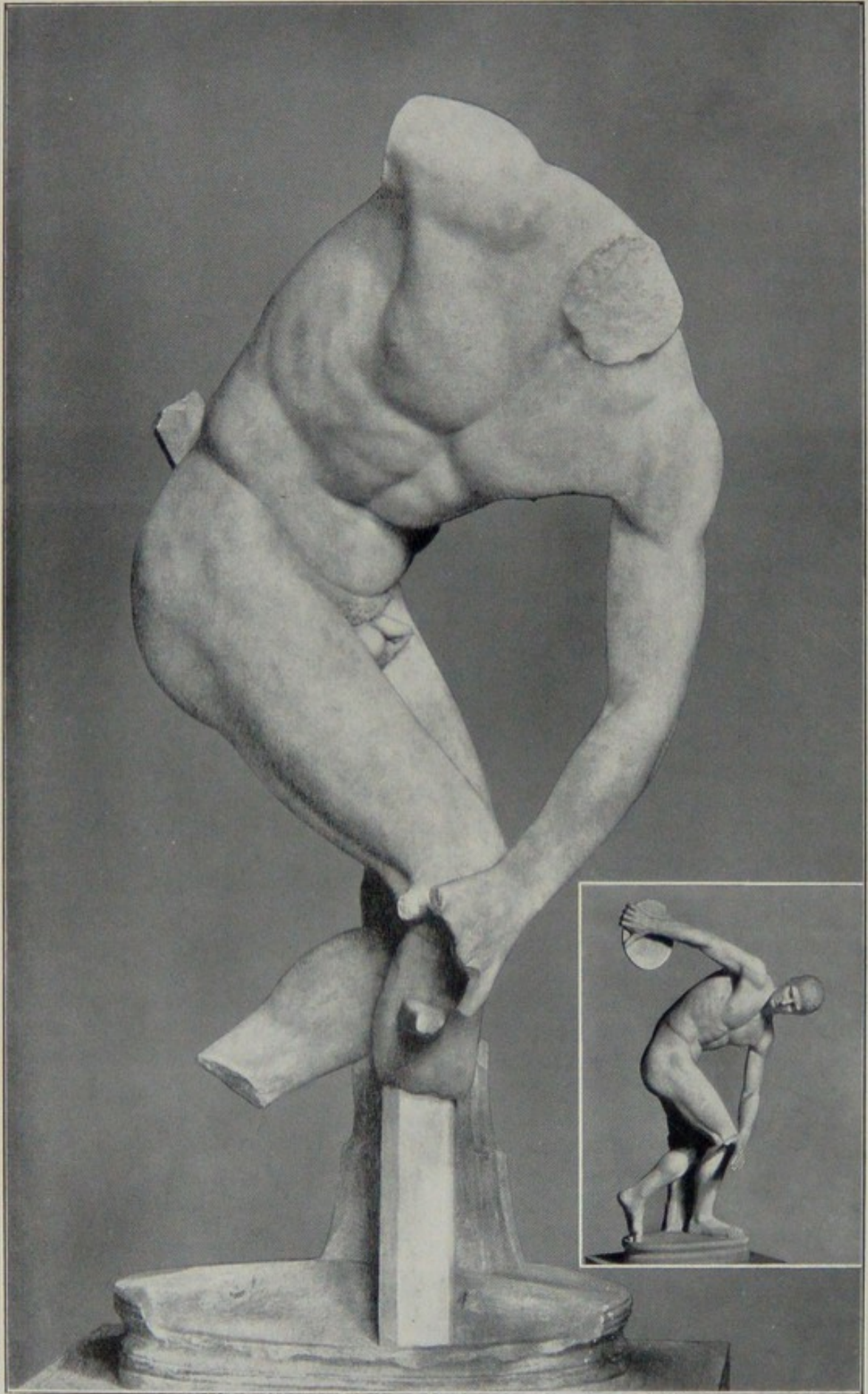
40. Löpning på kort distans i pentathlon. Start. Svartfig. amfora, Rom.

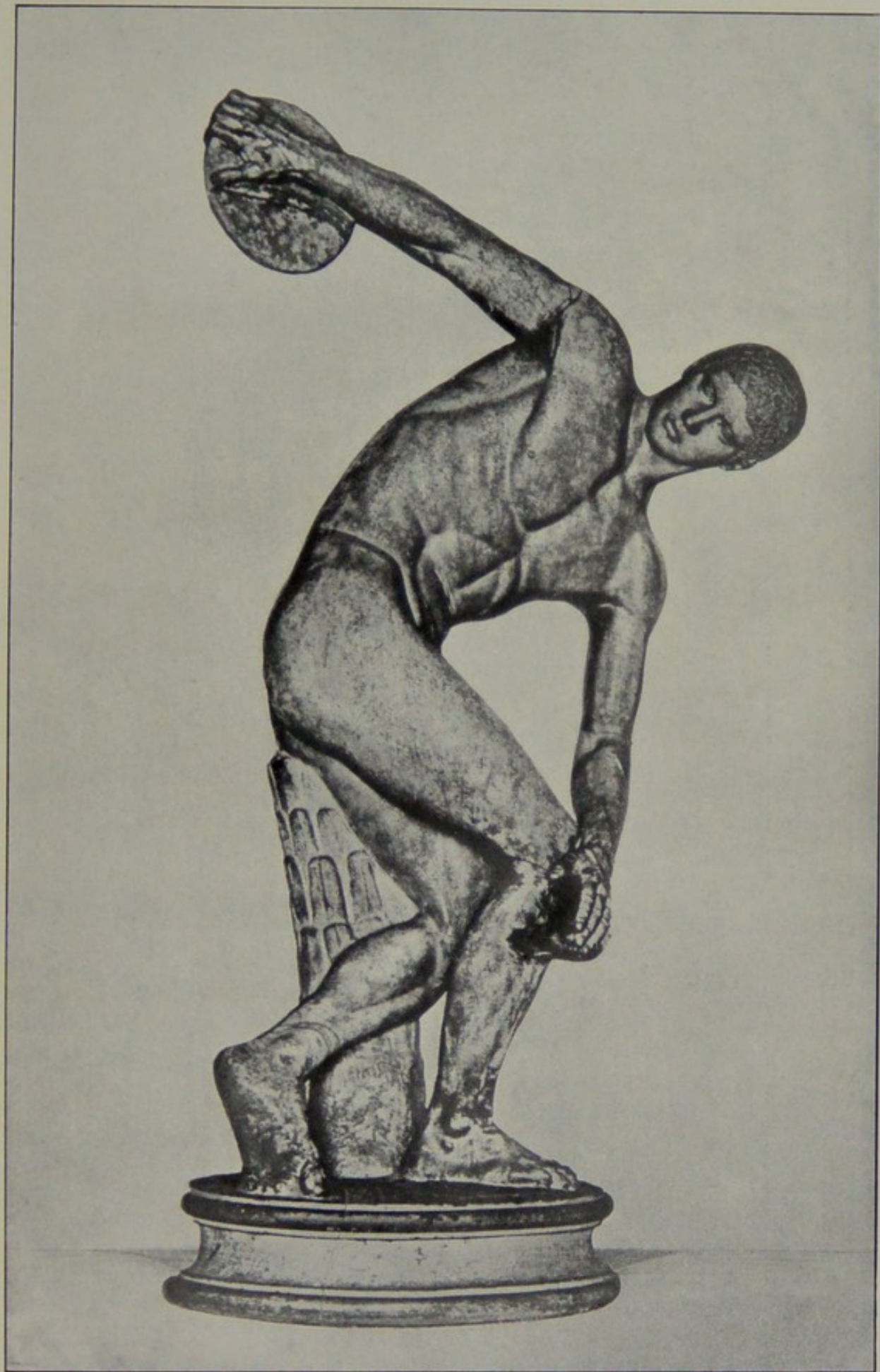
41. Diskoskastning och flöjtbåsning i pentathlon. Svartfig. amfora, Rom.

42. Diskobol, tagande ställning.
Marmor. Vatikanen.

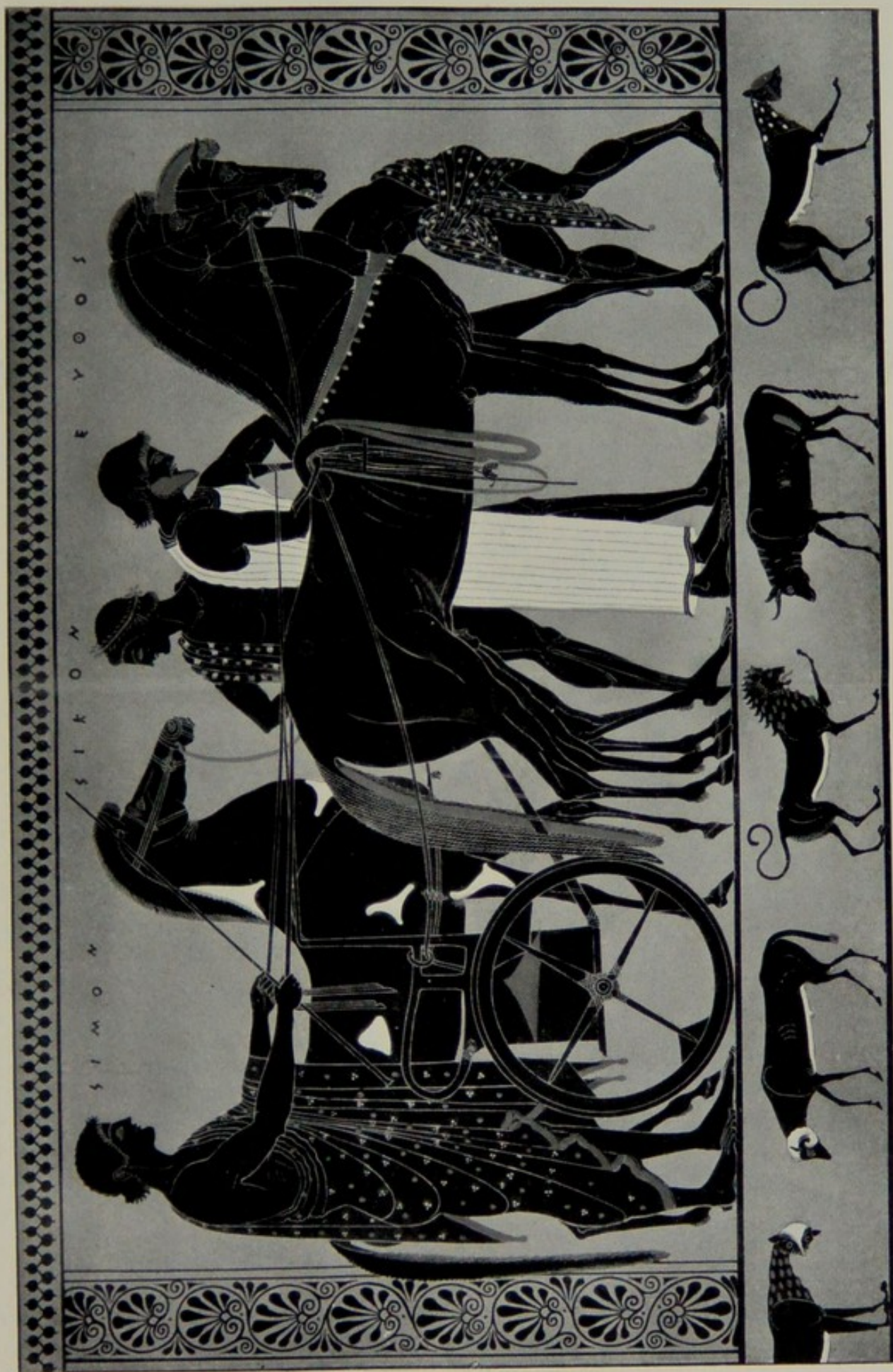
43. Diskobol i Termmuséet, Rom.
Marmorkopia efter Myron. (Med restauration.)

44. Diskobol Massimi-Lancelotti.
Kopia after Myron. Palazzo Lancelotti, Rom.

45. Körsven från Delphi.
Bronsooriginal från 1:a hälften af 5:e årh. f. K. Delphi.

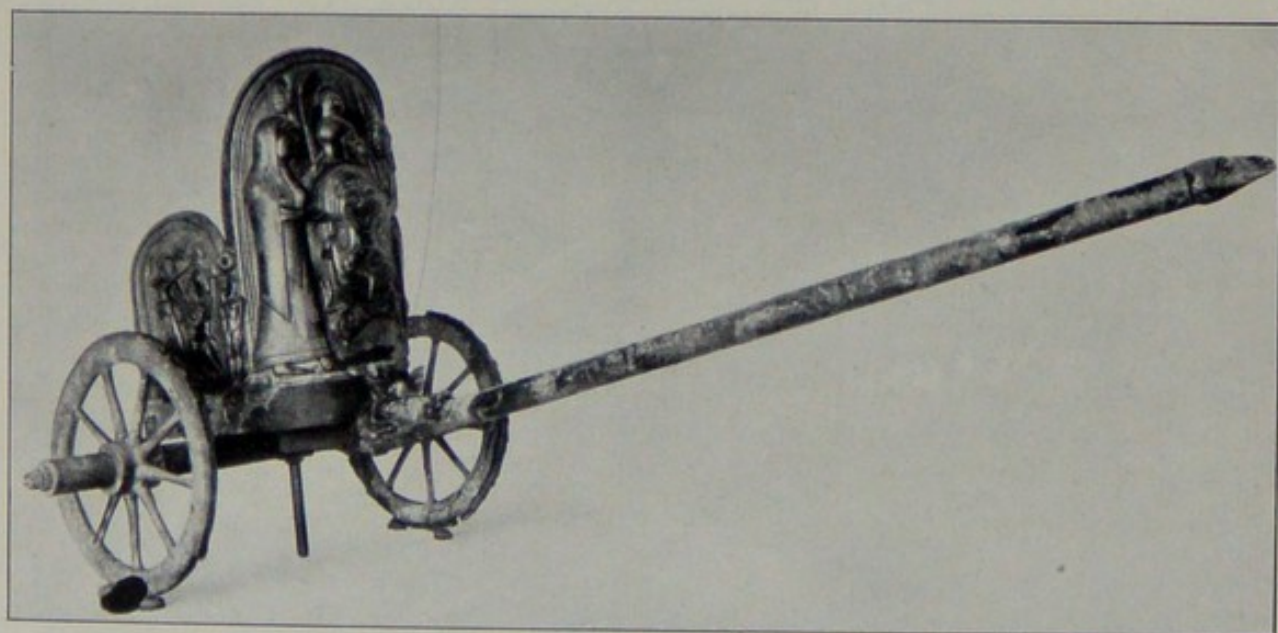
46. Förberedelse till kappkörning. Svartfig. hydria, Berlin.

47. Mynt från Syrakusa.

48. Tre kvadrigor och en löshäst.
Tyrrhenisk amfora, Rom.

49. Bronsvagn från Monteleone.
6:e årh. f. K. New York.

50. Relief framställande en apobat.
Athens Akropolismuseum.

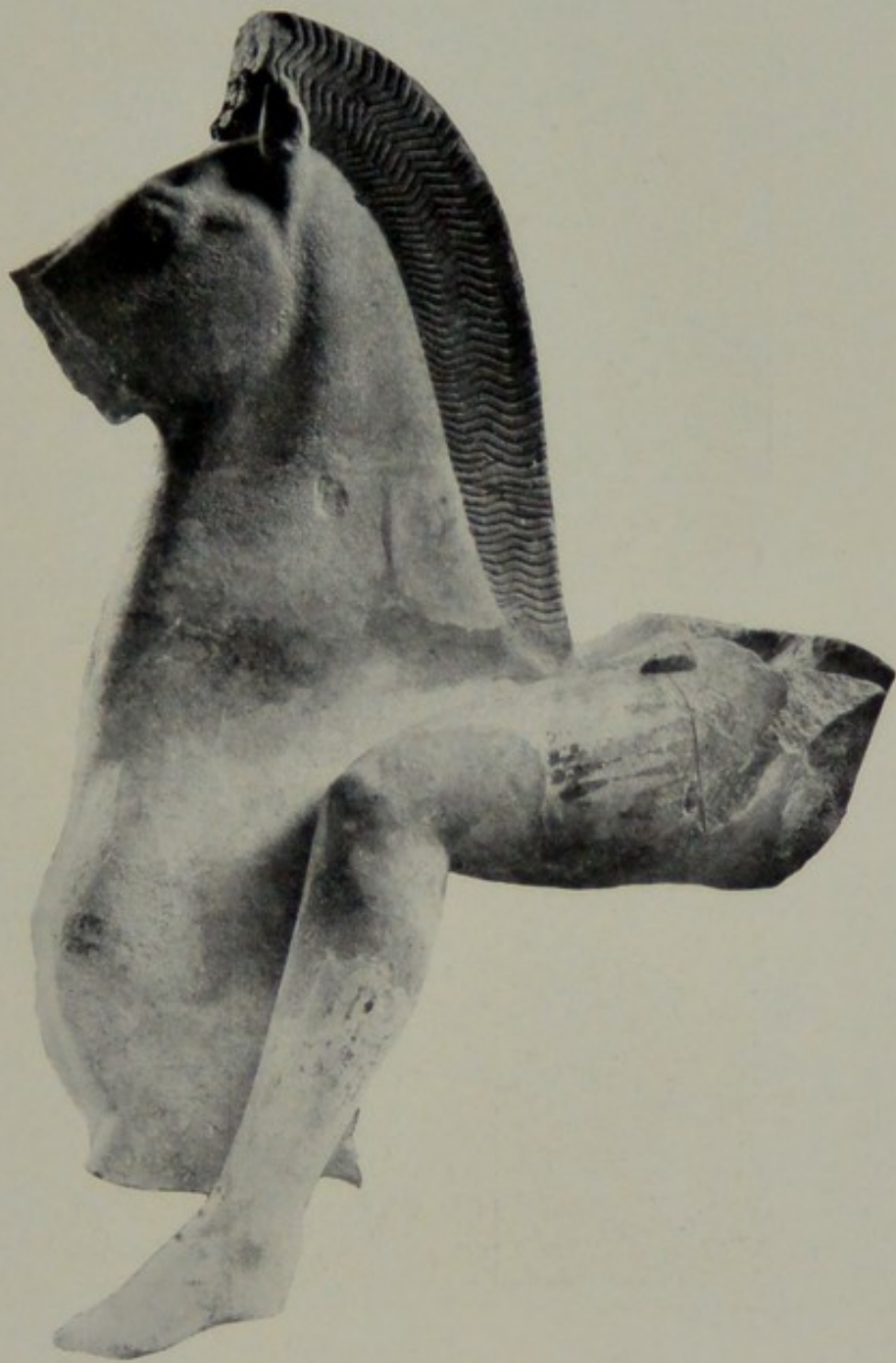

51. Ridande på Parthenonfrisen. Athen.

52. Grafrelief med amfora och lekythos.

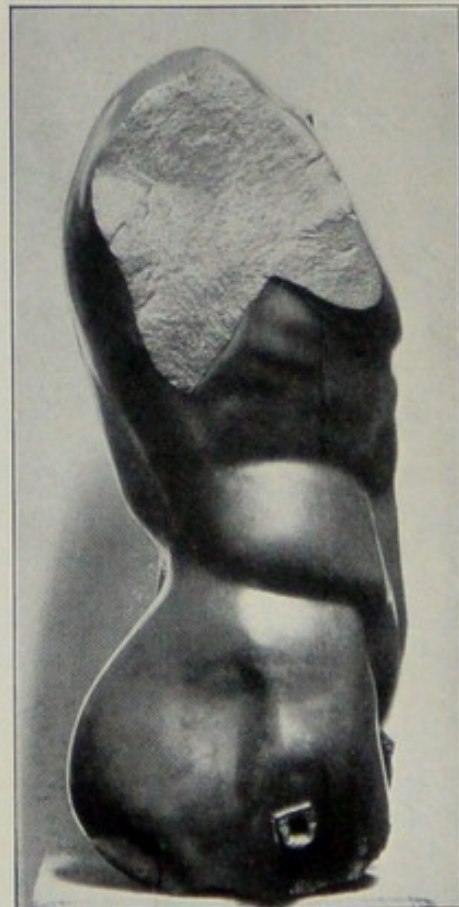
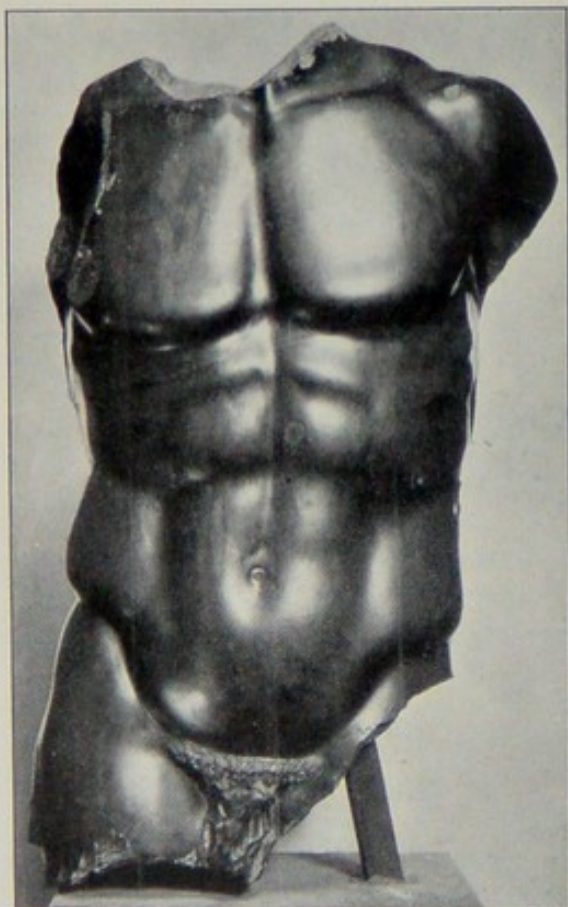
På amforan en yngling, Panaitios, med efebutrustning: kiton, petasos, 2 spjut och häst; till höger hans fader. På lekythen en gosse som rullar tunnband. Däröfver tænia och alabastron. Attiskt arbete, omkr. 400 f. K. Athen.

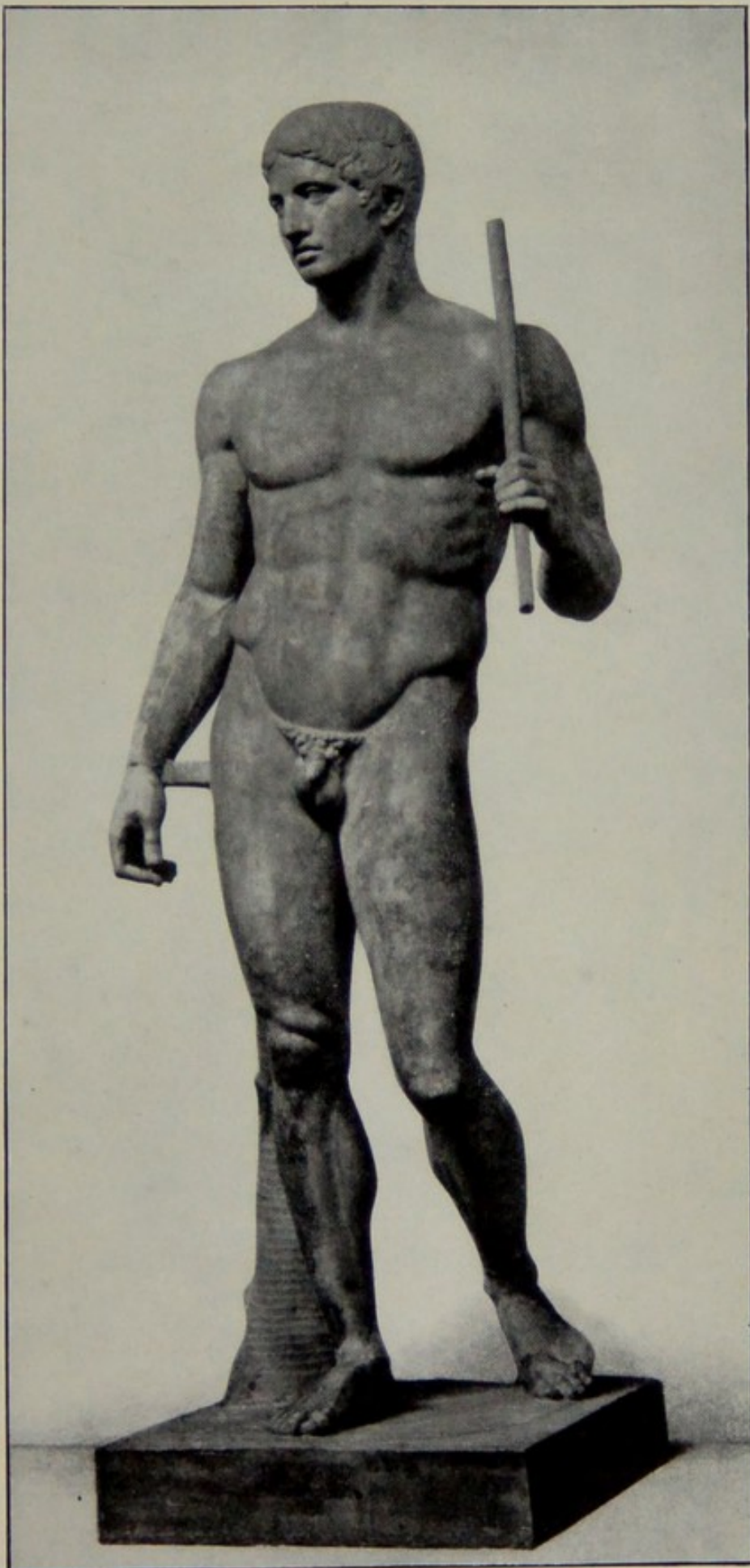
53. Ryttare från Akropolis.
Fragment af skulptur från tiden före perserkrigen.

54. Doryforos.
Bronsherm i Neapel.

55. Doryforos.
Torso af mörkgrön basalt. Florens' Uffizier.

56. Doryforos.

Marmorkopia efter Polykleits bronsoriginal (5:e årh. f. K.). Funnen i palästran i Pompeji. Neapel.

57. Hufvud af en boxare, med »pankratiastöra».
Hög relief. Nationalmuseum, Stockholm.

58. Staty af en boxare. Af Koblanos från Afrodísias.
Termmuséet, Rom.

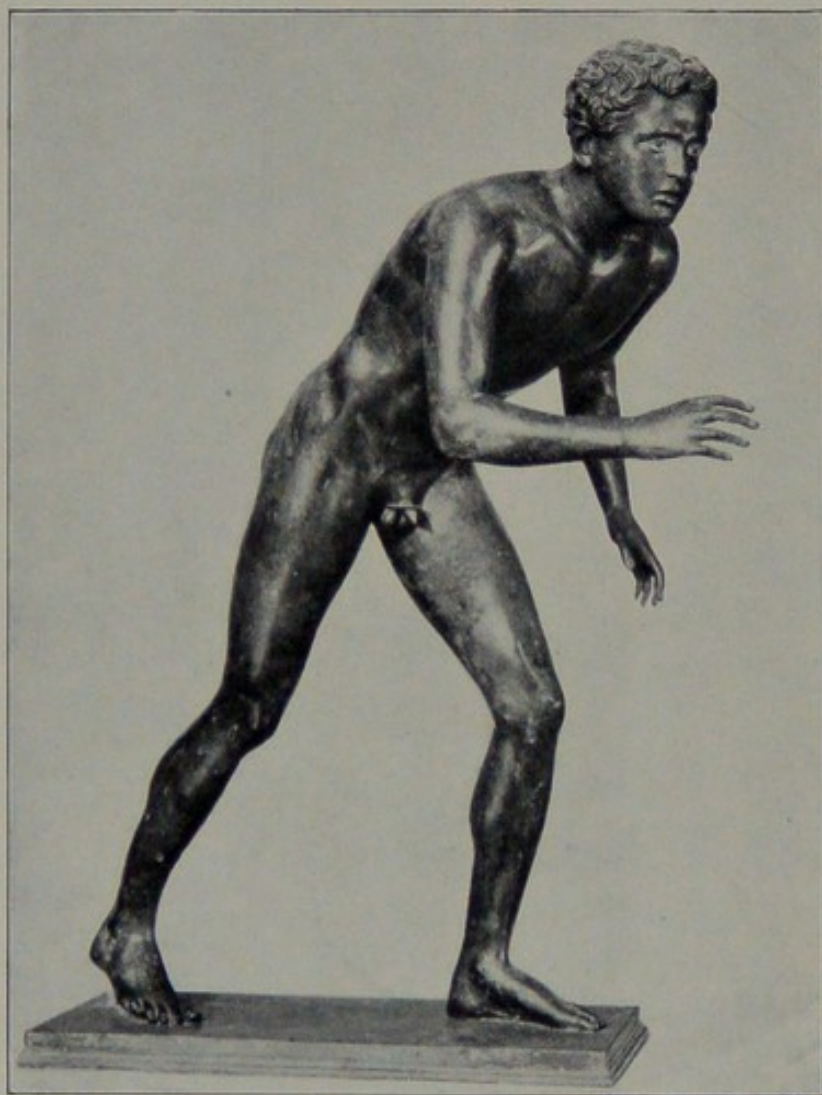
59. Bågskjutande Herakles.

Från Aiginatempolet. Början af 5:e årh. f. K. Münchens Glyptothek.

60. Brottare.

Scen ur pankration. Hellenistiskt arbete. Florens' Uffizier.

61. Brottare från Herkulaneum.
Brons. Neapel.

62. Brottare från Herculaneum.
Brons. Neapel.

63. Scen ur pankration.
Panatheneisk amfora i Coll. Lamberg.

64. Efeber tvätta sig vid en källa. Scen ur gymnasion.
Svartfig. hydria i Leyden.

65. Scener ur palästran.

Ynglingar med måttsnören, halteres för längdhopp, hacka för markens uppluckring, samt spjut. Boxare och brottare med kontrollerande tränare. På väggen en »korykos». — Rödfig. kylix i Coll. Canino.

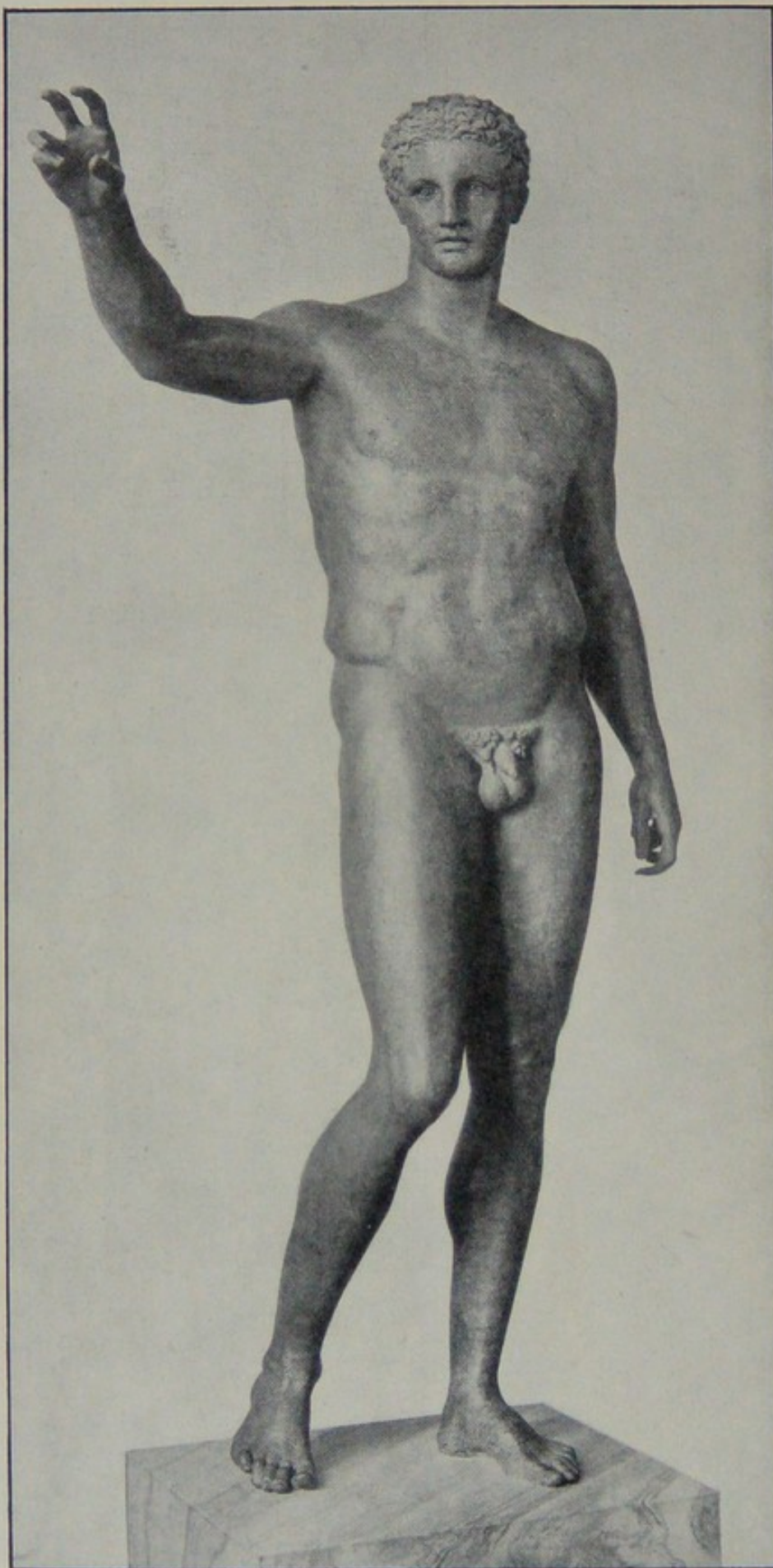
66. Hvilande efeb.

Marmorstaty från Tralles. Konstantinopel.

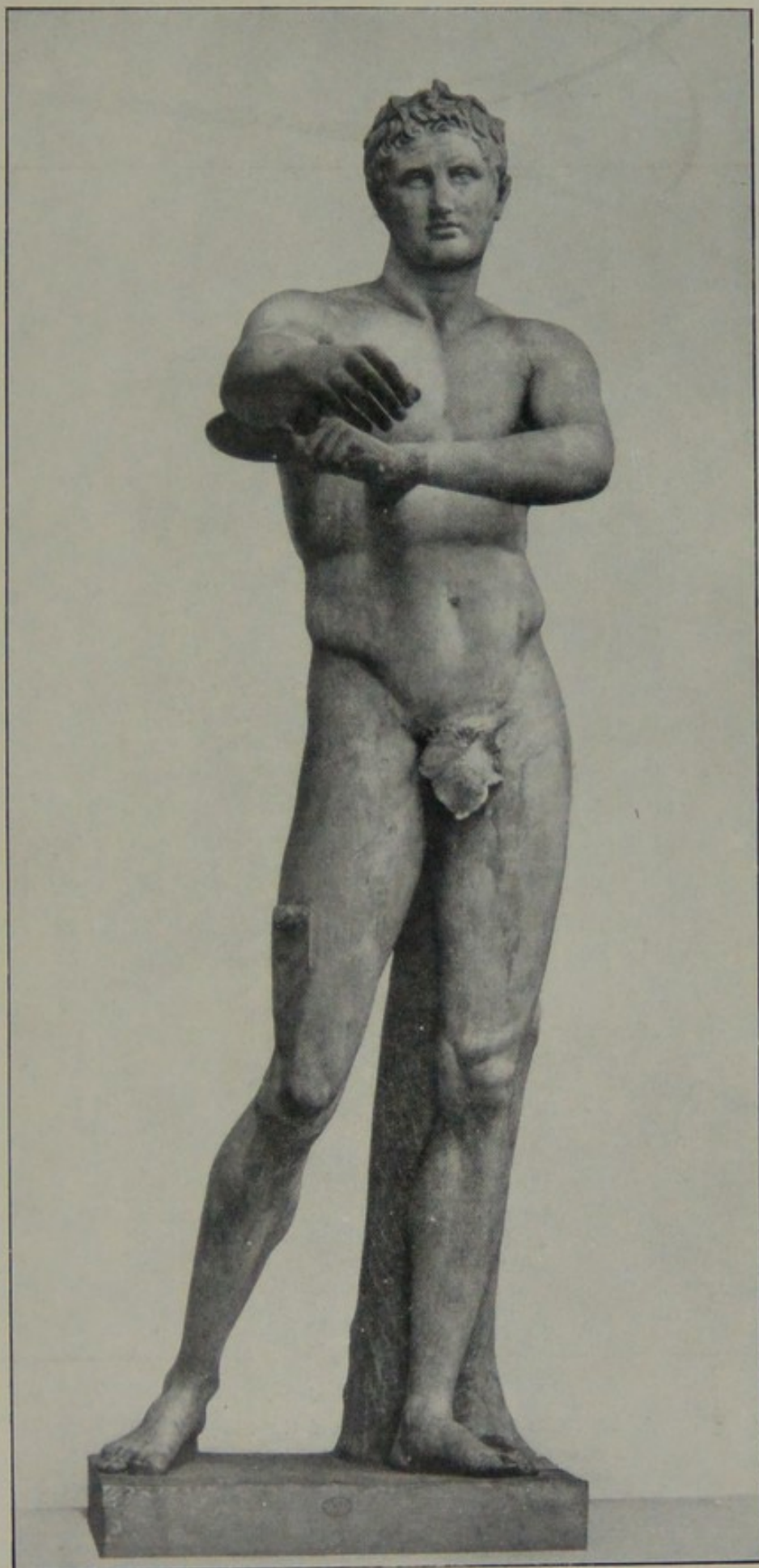

67. Törnntdragaren.

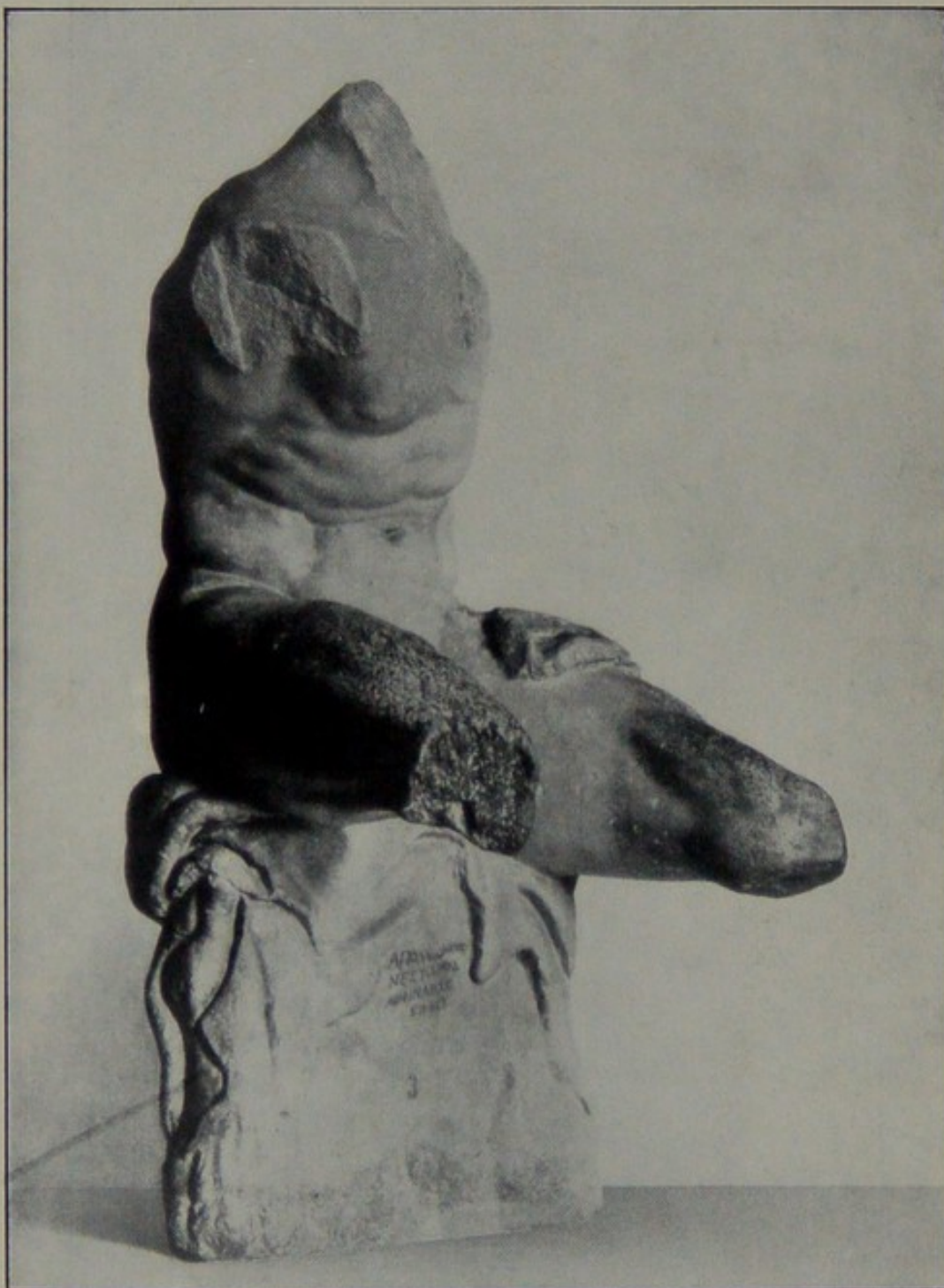
Sannolikt staty af en segrare i längdloppning för gossar. Första hälften af 5:e årh. f. K.
Brons. Kapitolium, Rom.

68. Efebstaty, funnen i hafvet vid Antikythera.
Hellenistiskt arbete, Lysippos' riktning. Brons. Athen.

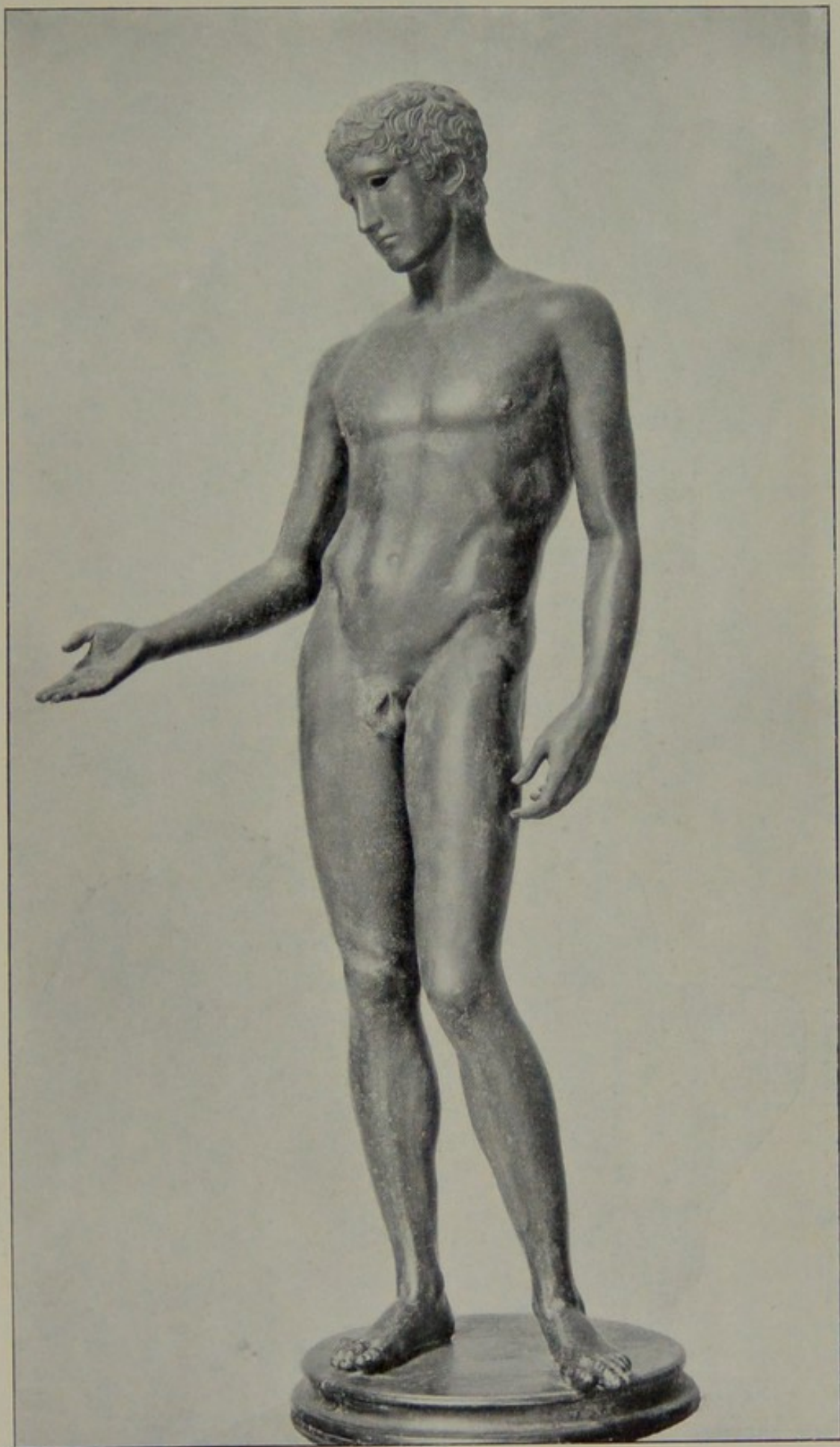

69. Apoxyomenos. (Atlet, som skrapar sig med strigilis.)
Marmorkopia efter Lysippos' bronsoriginal. Vatikanen.

70. »Torso di Belvedere».

Af Appollonios från Athen. 1:a årh. f. K. Rom, Vatikanen.

71. »Idolino». Staty af en segrande gosse vid offeraltaret.
Bronsooriginal af efterpolykletisk skola. Senare hälften af 5:e årh. f. K. Florens.

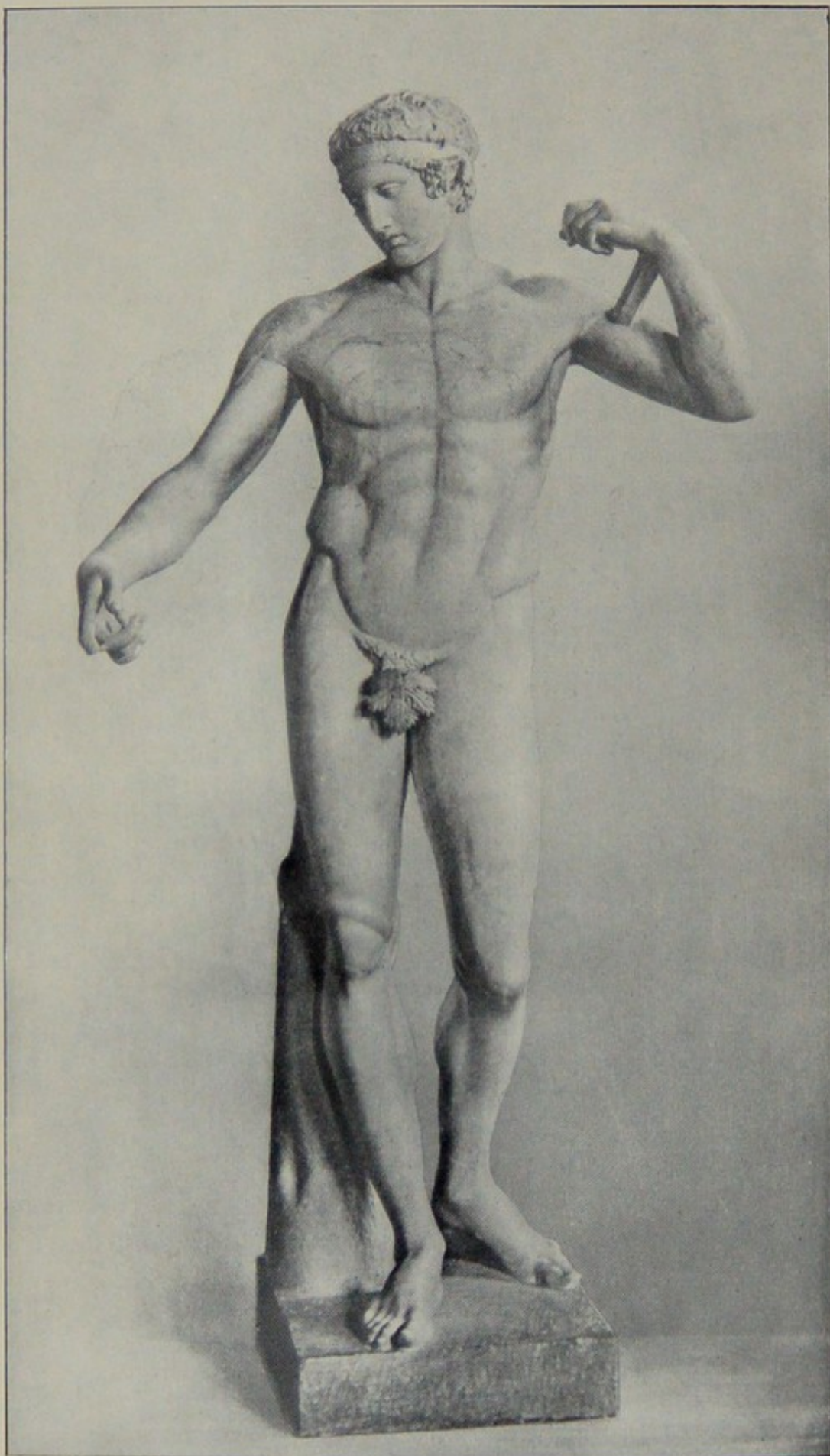
72. Elebustud från Akropolis.
Generationen före perserkrigen. Marmor. Athen.

73. Elebustud i Ny-Carlbergs Glyptotek.
Generationen efter perserkrigen. Marmor. Köpenhamn.

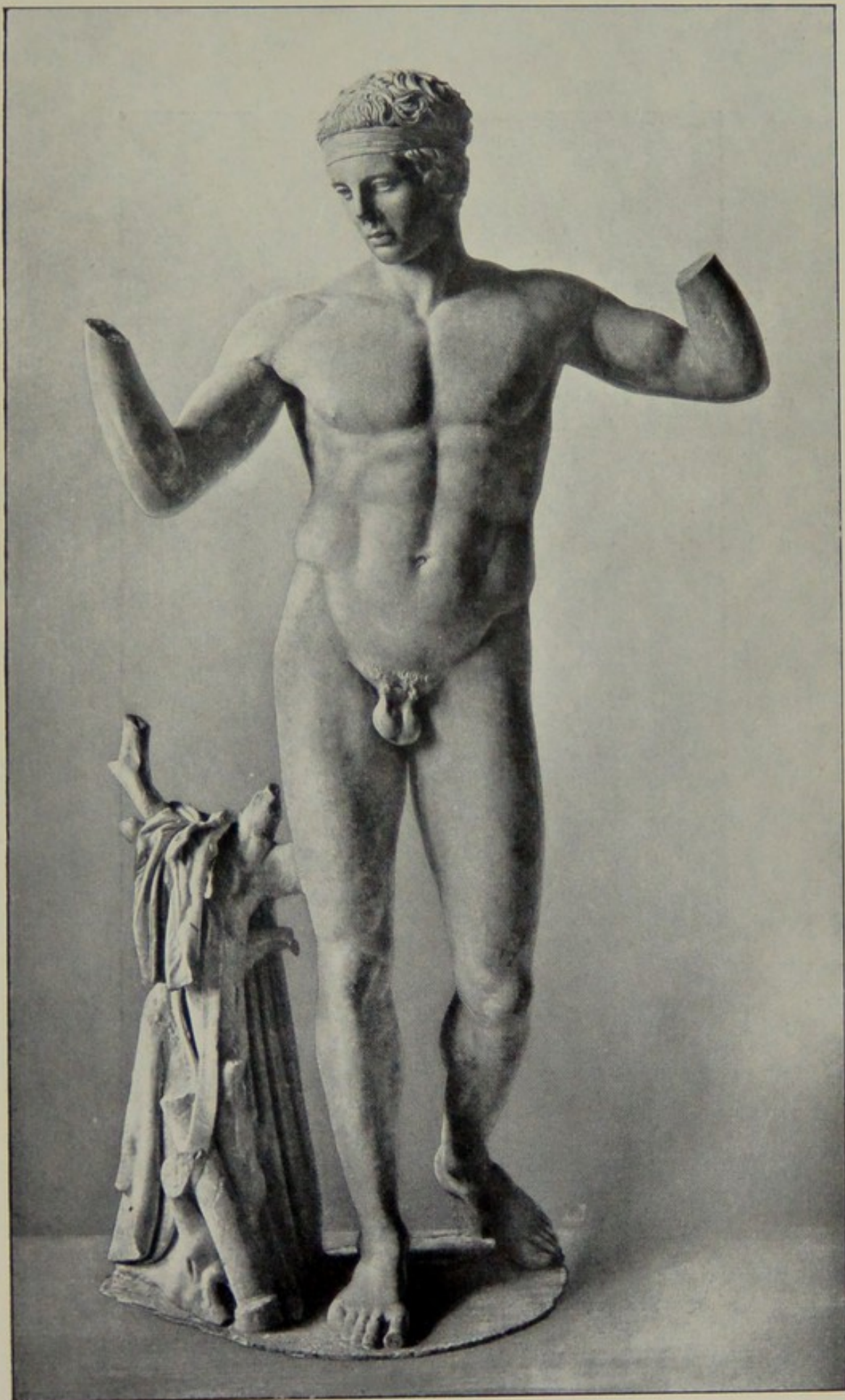

74. Hufvud af Diadumenos.
Dresden.

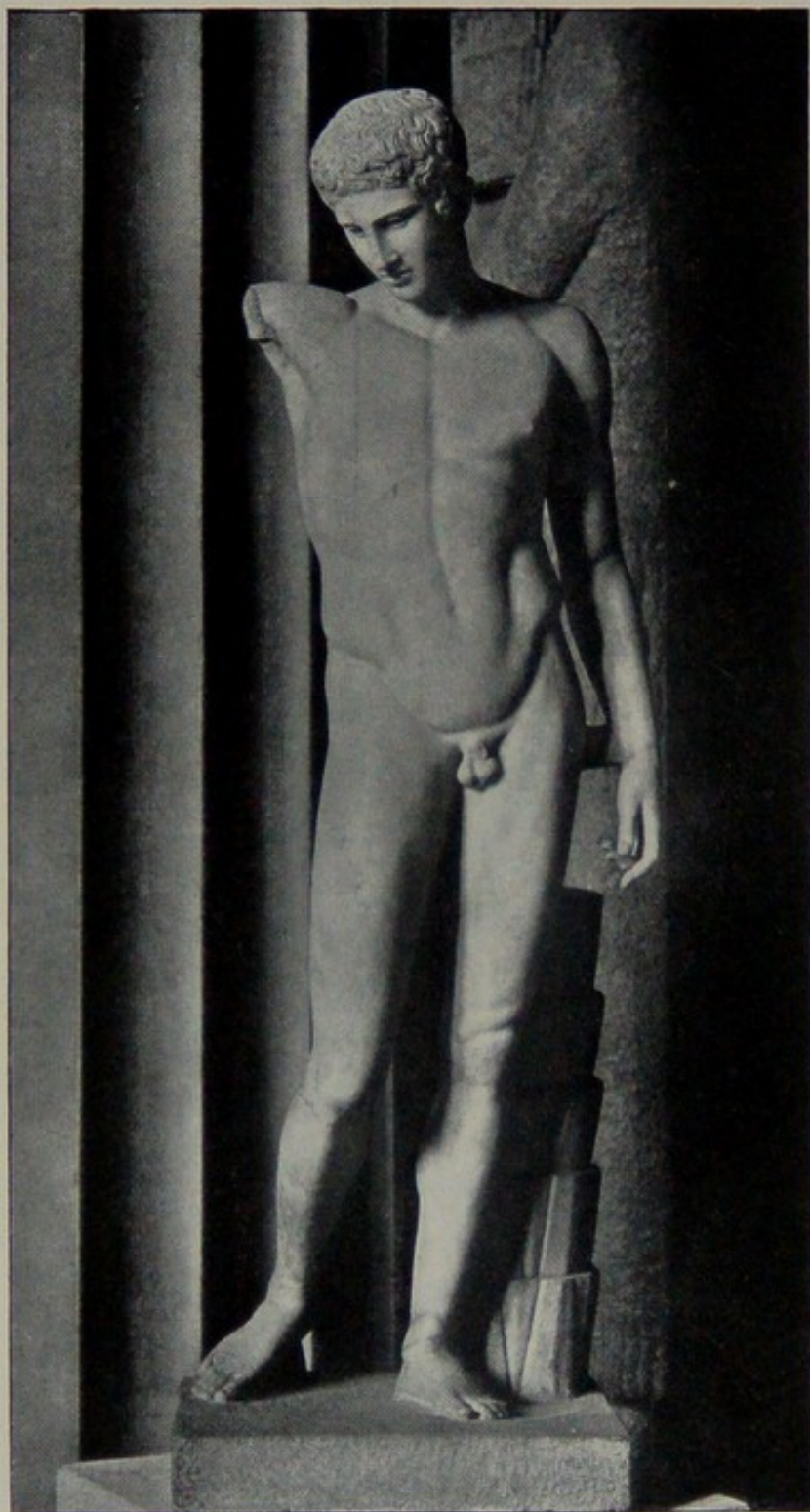

75. Diadumenos (yngling med segerbinda).

Marmorkopia efter Polykleitos bronsoriginal. Har möjligen tillhört drottning Kristina af Sverige. Madrid.
(Högra armen felaktigt restaurerad.)

76. Diadumenos från Delos.
Marmor. Athen.

77. Kyniskos.

Segrare i Olympiska spelen år 460 f. K. Marmorkopia efter Polyklet.
British Museum.

78. Hufvud af en gosse med segerbinda.
Slutet af 5:e årh. f. K. Brons. München. Bysten modern.

79. Segrare med skänker.
Rödfig. amfora. Rom.

80. »Dyneketos' häst har segrat!»
Panatheneisk amfora. British Museum.

